

Kolofon:

Dobrovniški orožniki, miličniki, policisti skozi zgodovino 1919 – 2021

Odgovorni urednik

Milan Osterc

Glavni urednik

Drago Ribaš

Avtorji prispevkov

Milan Osterc, Drago Ribaš, Slavica Birsa, Ludvika Gjerek, Ludvik Lazar, Radivoj Pantović, Božo Pongrac, Ludvik Nemeth, Bojan Gavrič, Boris Ostrc, Alojz Kramar, Franc Lutar, Ivan Kolenc, Marjan Kardinar, Elizabeta Horvat, Jasna Milinković, Angela Oblak, Janez Šabjan, Željko Križanič

Izdajatelj

Polijsko veteransko društvo Sever za Pomurje (Murska Sobota)
in občina Dobrovnik

Jezikovni pregled

Jadranka Tavčar Oblak

Grafični prelom in tisk

Video studio Signal d.o.o., Murska Sobota

Naklada: 200 izvodov

Cena

Dobrovnik, september 2021

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Univerzitetna knjižnica Maribor

351.745.94(497.411Dobrovnik)"1919/2021"

DOBROVNIŠKI orožniki, miličniki, policisti skozi zgodovino : 1919-2021 / [avtorji prispevkov Milan Osterc ... [et al.] ; odgovorni urednik Milan Osterc]. - Murska Sobota : Pomursko veteransko društvo Sever za Pomurje ; Dobrovnik : Občina, 2021

ISBN 978-961-94995-3-5
COBISS.SI-ID 75408643

Kazalo

Uvod	4
Prekmurje konec 19. in začetek 20. stoletja	6
Razpad Avstro-Ogrske in nastanek države SHS	9
Vojaške enote kraljevine SHS zasedejo Prekmurje	15
Razmejitev z Madžarsko	18
Orožništvo v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev - Jugoslaviji	22
Seznam orožniških postaj v srezu Lendava	27
Arhivi srezkih načelstev	30
Gozdna železnica Lendava–Bogojina	32
Zgodba žandarja	34
Organiziranost orožniških postaj v času madžarske zasedbe v Prekmurju 1941–1945	39
Organi za notranje zadeve v Federativni ljudski republiki Jugoslaviji in Socialistični federativni republiki Jugoslaviji	43
Postaja ljudske milice Dobrovnik	50
Spomini miličnikov	52
Delo milice na področju zatiranja kriminalitete	52
Milica po drugi svetovni vojni	67
Nacionalistična gibanja na narodnostni osnovi	71
Zodovina se ponavlja	72
Osamosvojitvena vojna 1991 v Sloveniji	79
Razvoj lokalne samouprave v Dobrovniku	87
Policijsko veteransko društvo Sever za Pomurje	89
Utrinki iz novejšje zgodovine dela društva	93
PVD Sever za Pomurje	93

UVOD

Ideja za to knjigo se mi je porodila ob pogovoru z ravnateljico OŠ Kobilje Ludviko Gjerek, ko sem zbiral podatke o delu orožnikov na območju Dobrovnika. Povedala mi je, da mi lahko pomaga pri iskanju fotografij orožnikov iz prejšnjega stoletja, saj pozna hčerko enega od njih, Slavico Birsa. Tako sem se leta 2019, ko smo praznovali 100 let združitve prekmurskih Slovencev z matičnim narodom, odločil, da zapišem, kaj se je v Dobrovniku skozi zgodovino dogajalo na področju varovanja ljudi in premoženja.

V Policijskem veteranskem društvu, kjer sem član upravnega odbora in predsednik pododbora PP Lendava, smo leta 2014 v sodelovanju s Policijsko upravo Murska Sobota izdali knjigo z naslovom Zgodovina pomurske policije in orožništva. Takrat so moji sodelavci iz društva zbrali precej podatkov o delu pomurske policije in orožništvu. Skupaj smo pripravili dober in zanimiv pregled naše zgodovine.

Moje zanimanje za zgodovino pa se je širilo in vse bolj poglobljalo, kar mi je v veliki meri pripomoglo pri nastajanju te knjige. Nadvse dobrodošle so bile izkušnje, ki sem jih pridobil s sodelovanjem pri pripravi knjig Pomurje je gorelo modro in elektronske knjige Pomurje v ognju osamosvojitvene vojne, vloga organov za notranje zadeve, zbrana gradiva in zbiranju podatkov za predstavitev milice ter policije za odprtje muzeja Varuhi meje v nekdanji stražnici Čepinci. Z vsem tem delom sem obogatil svoje znanje, zbral številne podatke in tako sestavil to zgodbo sto let dobrovniške policije.

Pri varovanju ljudi gre za teritorialno pokritost terena z uslužbenci javne varnosti, zato bom pri opisovanju uporabljal teritorij delovanja policije iz leta 1996. Takrat je policijski oddelek pokrival teritorij današnje občine Dobrovnik z vasmi Dobrovnik, Žitkovci in Strehovci, občine Kobilje z enovito vasjo Kobilje in občine Turnišče z vasmi Turnišče, Renkovci, Nedelica in Gomilica.

Pri pisanju sem se naslonil na pričevanja vseh, ki so v knjigi tudi zapisani, nekaj sem pa poiskal v raznih tiskanih medijih, ki so prav tako navedeni. Pri navajanju dejstev so uporabljene tudi nekatere fotografije iz lokalnega okolja, ki odražajo življenje v prejšnjem stoletju.

Zgodovinski del predstavitve opisa orožništva in milice je zapisal in zbral Drago Ribaš, predsednik PVD Sever za Pomurje.

Časi se spreminjajo in z njimi tudi naša zgodovina. Vse večja naglica današnjega časa pa nam pogosto ukrade tudi zgodovinski spomin, saj preprosto ni več niti časa niti želje obujati dogodke nekdanjih dni. In vendar, naša sedanost je plod preteklosti. Delo naših prednikov je naš današnji kruh. In to zavedanje naj bo popotnica pričujoči knjigi.

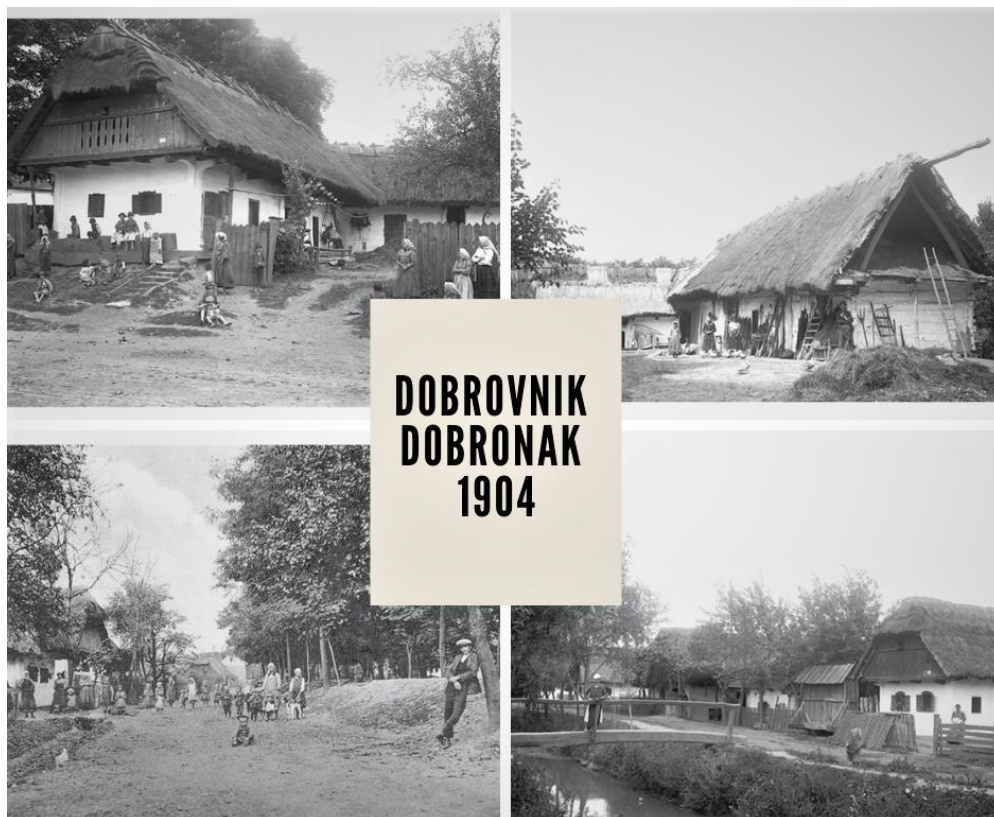
Milan Osterc

Drago Ribaš

PREKMURJE KONEC 19. IN ZAČETEK 20. STOLETJA

Prekmurje (madžarsko *Muravidék*, prekmursko *Prekmürje*, *Prekmörje*, hrvaško *Prekomurje*, nemško *Übermurgebiet*) je nižinska pokrajina na skrajnem severovzhodnem delu Slovenije ob meji z Avstrijo, Madžarsko in Hrvaško, na levem bregu reke Mure, po kateri je tudi dobila ime. Pokrajina je večinoma poljedelska, večji mesti pa sta Murska Sobota in Lendava.

Prekmurje je bilo vedno in je še vedno gospodarsko in politično odmaknjeno od ostalih slovenskih pokrajin. Zaradi geografske lege in politike je bilo mnogo bolj podvrženo raznarodovalnim vplivom od konca 11. stoletja dalje. Vsi ti dejavniki so vplivali na etnični in jezikovni značaj slovenskega Prekmurja, ki je obsegalo komaj okrog 1000 km² in bilo ob koncu madžarske okupacije naseljeno z okoli 90.000 prebivalci, ki so ohranili svoj slovenski značaj vse do priključitve h Kraljevini SHS leta 1919.¹

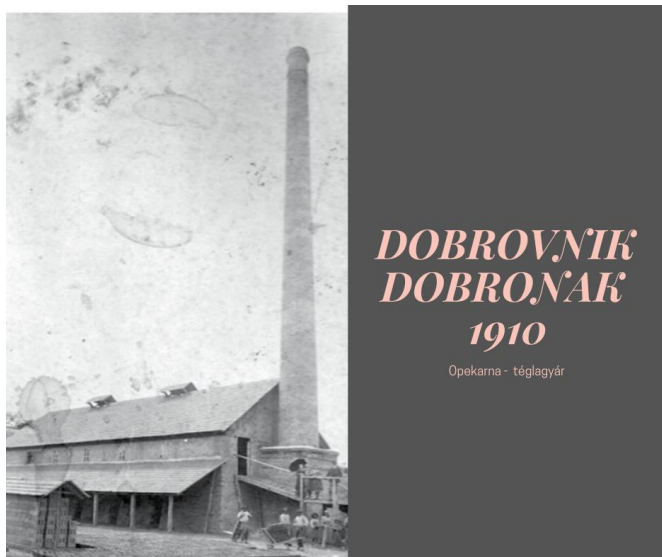

¹ <https://sl.wikipedia.org/wiki/Prekmurje>

Slovenski prebivalci Prekmurja so se vse do konca prve svetovne vojne razvijali ločeno politično, gospodarsko in kulturno in bili pod močnim vplivom madžarizacije, ki pa ni obrodila resničnih sadov, saj so ohranili svojo slovensko narodno zavest. Prekmurci so nekaj časa živeli v Slovenski krajini (to ime se je med njimi udomačilo ob začetku 19. stoletja) v dveh komitatih ali županijah: Železna županija in Zala, cerkveno pa so katoličani spadali pod sombotelsko škofijo.

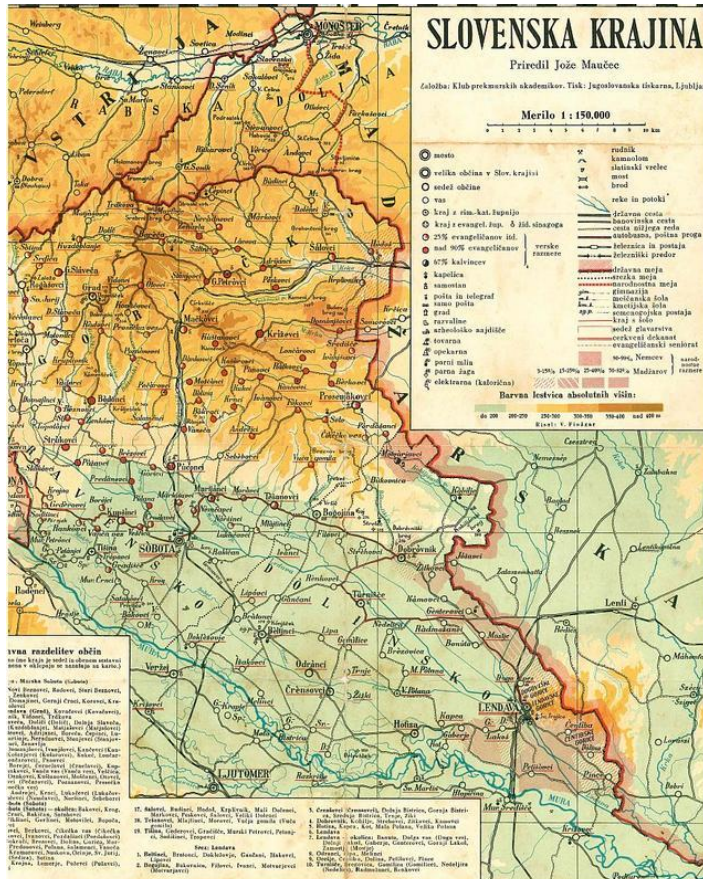
Prekmurje se je v marsičem razlikovalo od drugih slovenskih dežel. Samo v Prekmurju je na primer obstajala prava zemljiška veleposest z obdelovalnimi površinami, skoraj povsod drugod je bila gozdna. Tu so kmetje imeli tudi zelo malo obdelovalne zemlje. Značilne so bile ozke in zelo dolge njive. V Prekmurju je nastal agrarni proletarijat, ki je iskal delo tudi na ozemlju današnje Madžarske, medtem ko danes iščejo Madžari delo v Prekmurju.

Čeprav so že leta 1848 obstajali poizkusi, da bi se Prekmurci povezali z rojaki, so živeli precej samosvoje. K temu je prispevala tudi verska različnost, saj so med njimi živeli tudi protestanti luteranske in kalvinske veroizpovedi. Poleg Madžarov je med prekmurskimi Slovenci v mestih živelo tudi precej madžarskih Judov. Prekmurski Slovenci so bili, zlasti po uvedbi dualizma, pod močnim madžarskim pritiskom in so ohranjali svojo identiteto z verskimi knjigami v madžarskem črkopisu, katoličani in zlasti protestanti v narečju, ki jih je na eni strani odtegovalo od vsenarodne skupnosti, notranje pa bolj povezovalo zaradi svoje različnosti. Prekmurski Slovenci so bili izpostavljeni madžarskim pritiskom zaradi želje oblasti, da bi iz večnarodne Ogrske ustvarili eno narodno Madžarsko. Tako je šolski zakon iz leta 1908 določal, da morajo nemadžarski otroci po končanem 4. razredu osnovne šole govoriti in pisati madžarsko.

Narodno zavest je na prelomu iz 19. v 20. stoletje začela dvigati skupina katoliških duhovnikov, ki so se zbirali okoli Frana Ivanocija. Prvič so slovensko zastavo razvili šele 1897, in sicer na novi maši Ivanocyjevega sodelavca Jožefa Klekla na Tišini. Sestavili so politični program, ki je poudarjal pomen vere v zasebnem in javnem življenju, verski pouk v materinščini in zahteval lokalne časopise v slovenskem jeziku. V programu je bila vključena tudi zahteva po železniški povezavi s sosednjimi pokrajinami, zmanjšanju carin in regulaciji Mure.

Klekl je ne le na Ogrskem, temveč tudi v Sloveniji hotel avtonomijo za Prekmurje. Širili so knjige Mohorjeve družbe, še vedno pa so izdajali tudi časopise in knjige v domačem slovenskem jeziku. Prava jezikovna in kulturna enotnost z vsemi Slovenci je dejansko začela nastajati šele po prvi svetovni vojni. V Prekmurju vlada dvojezičnost že od nekdaj, zato tudi lokalno narečje vsebuje mnogo madžarskih izposojenk in obratno ter ima tudi fonem več kot knjižna slovenščina.²

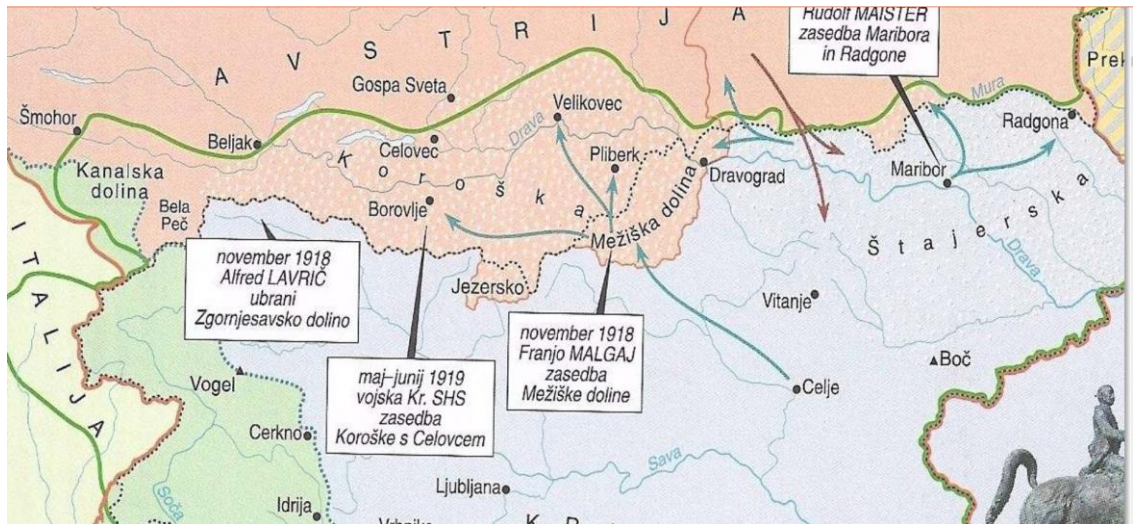

RAZPAD AVSTRO-OGRSKE IN NASTANEK DRŽAVE SHS

Revolucionarna socialna gibanja se iz Sovjetske Rusije prelijejo tudi v zahodno Evropo. Še pred podpisom premirja je bila v Nemčiji ukinjena monarhija in razglašena republika. Pod pritiskom revolucionarnih množic v Berlinu se nemški cesar Viljem II. in prestolonaslednik, najstarejši sin Viljem, odpovesta prestolu.

Revolucionarna dogajanja občutijo tudi v Avstro-Ogrski. Po uporu na Dunaju in sklicu nemškega nacionalnega parlamenta 21. 10. 1918 je bila dvojna monarhija po 55-ih letih razpuščena. Od tega dne pa vse do 12. 8. 1919 (priklučitev h Kraljevini SHS) je bilo Prekmurje skozi različne in tranzitne državnopravne ureditve znova v politično gospodarskem sklopu takratne Madžarske.

Avstrijski del države po valu demonstracij, stavk in republikanskih manifestacijah 12. 11. 1918 postane republika. Zadnji cesar Karel je moral v izgnanstvo na portugalski otok Madeira, kjer je umrl leta 1922. Na pogorišču Avstro-Ogrske nastane niz novih držav. Med njimi so južnoslovanski narodi znotraj bivše monarhije 29. 10. 1918 oklicali lastno državno skupnost (brez Prekmurja) - Državo Slovencev, Hrvatov in Srbov (odslej SHS) s središčem v Zagrebu, ki pa je antantne sile v času njenega trajanja (29. 10. 1918 – 1. 12. 1918) niso priznale.

<https://docplayer.si/docview/100/147852928/#file=/storage/100/147852928/147852928.pdf>

Dne 31. 10. 1918 je ljubljanski Narodni svet imenoval Narodno vlado SHS, ki jo je potrdil tudi Narodni svet v Zagrebu. S tem je dobila tudi slovenska Narodna vlada vsa zakonodajna in izvršilna pooblastila. Država SHS je imela skupno samo zunanjo in vojaško politiko. Sredi novembra 1918 je Narodna vlada SHS izdala »Naredbo o prehodni upravi«, ki jo označujemo kot prvo slovensko ustavo. Ta je omogočila Sloveniji tudi samostojno delovanje na obrambnem področju. Tako je

po nalogu Narodnega sveta prodirajoče italijanske sile 14. novembra pri Logatcu zaustavila srbska vojaška enota (srbska vojska je bila del antantnih sil) pod vodstvom podpolkovnika Stevana Švabića.

Na slovenski severni meji je major (v tem činu je dočakal razpad dvojne monarhije) Rudolf Maister (1874–1934) 1. 11. 1918 s svojimi vojaki (20. 11. so ustanovili mariborski pešpolk - to je bila prva slovenska vojaška enota s slovenskimi častniki in poveljevanjem v slovenščini) prevzel nadzor nad Mariborom in okolico. Po teh dogodkih je upravo na slovenskem Štajerskem prevzel Narodni svet, ki je majorju Rudolfu Maistru podelil naziv generala.

Enote generala Maistra so, tudi s pomočjo srbske vojske, v nekaj naslednjih mesecih v bojih z Avstrijo zasedle velik del slovenskega nacionalnega ozemlja. Vendar Slovenci smo, tudi zaradi pritiska večjih sil, predvsem Italije, večji del tega ozemlja izgubili oziroma je pripadlo Avstriji. Tako ostanemo Pomurci brez Radgonskega kota (Radkersburg z okoliškimi slovenskimi vasmi).

V Prekmurju se je del katoliške duhovščine (skupina duhovnikov okoli Klekla) vzemal za nekakšno avtonomno entiteto v okviru Madžarske (Kleklov program Slovenske krajine). Redki pomurski izobraženci, predvsem študentje, ki so študirali v slovenskih mestih, in del narodno osveščenega ljudstva (predvsem v vaseh okoli Beltincev), ki so imeli stike s Slovenci čez reko Muro, pa so na zborovanjih po vaseh zahtevali priključitev k takratni Kraljevini SHS).

Najbolj odmevno je bilo zborovanje v Beltincih 19. 2. 1919, ko se je zbralo okrog 10.000 ljudi. Takoimenovani Beltinski shod je napovedal vladni komisar dr. Bela Obal, ki ga je imenovala madžarska vlada za Prekmurje. Skupaj s prekmursko duhovščino so želeli ljudem razložiti načrt za avtonomijo Prekmurja (v sestavi Madžarske), ki jo je sestavil Jožef Klekl.³ Govor dr. Obala je bil prekinjen z medklici množice v prid države SHS. Zatem je dr. Obal na oder poklical domačina

³ **Dragi rojaki!**

*Deca ste ljublene slovenske matere, slavne Slovenije, štera prebridke skuzé morete točiti ... Poslušajte jo, potrta srca, poslušajte jo vsi mladi i stari, katoličanci i evangeličanci, bogati i soromaki, vsi ste njéni, nad vse vas razprestera svoje materne peroti, zato ka ste vsi njena deca, zato ka ste vsi **Slovenci. To ste!** ... To veselo vest, glas preradosten tvojega rešenja ti naznanja tvoja slovenska mati, mati Slovenija. Prekjezeroletno robstvo konec jemle ... Veseli se, dobro slovensko ljudstvo, vúra tvoje slobode je odbila, vernost tvoja je plačo dobila!"*

*Jožef Klekl, starejši,
Novine, 17. avgust 1919*

Erjavca, ki je vodil medklice. Ta je govoril o Wilsonovih točkah glede samoodločbe. Na shodu je bila prvič javno podprta jugoslovanska/SHS opcija za Prekmurje.

Država SHS ni bila mednarodno priznana (Slovenci in Hrvati so se aktivno bojevali v enotah poražene države) in obstajala je nevarnost, predvsem s strani Italije, da narode v tej državni tvorbi znova razkosajo. Zato se je izoblikovalo stališče, na podlagi katerega je bila sprejeta odločitev, da bi se država SHS združila s Kraljevino Srbijo. Glasovanje o združitvi je potekalo 23. 11. 1918 v Zagrebu.

Kraljevina SHS je bila razglašena 1. 12. 1918 v Zagrebu. Že januarja so bile ukinjene avtonomne narodne vlade, imenovane pa so bile deželne vlade z omejenimi pooblastili. Za takratno Kraljevino SHS so bile pomembne odločitve, ki so jih sprejeli predstavniki antantnih sil na mirovni konferenci v Parizu, ki se je začela 18. 1. 1919 v Versaillesu.

Wilson Woodrow, demokratski ameriški predsednik (1913–1920), je s svojimi znamenitimi 14 točkami postavil načela mednarodnega sodelovanja po prvi svetovni vojni. Te točke so bile tudi podlaga za pogajanje o mirovnih pogodbah s poraženimi centralnimi silami, ki na konferenci niso sodelovale in so morale sklepe konference samo podpisati ter se jim seveda podrediti.

Wilson Woodrow: © MMC RTV Slovenija (ISSN 1581-372X) | 1995 - 2020

Za Slovence in ostale manjše narode je bila pomembna predvsem 10. Wilsonova točka, ki govori o »svobodnem in avtonomnem razvoju narodov Avstro-Ogrske«.

Kasnejše mirovne pogodbe so bile podpisane v različnih delih Pariza, v različnih dvorcih, po katerih se imenujejo glede na mesto podpisa.

Saintgermainaska mirovna pogodba

Saintgermainaska mirovna pogodba je bila podpisana med Avstrijo in predstavniki antante 10. 9. 1919 v Saint-Germainu. Avstrija je pogodbo ratificirala 5. 11. 1919, veljati pa je začela 16. 7. 1920. Pogodba je obsegala 391 členov, ki so določali obseg Avstrije in njeno državno ureditev. Priznati je morala neodvisnost Madžarske, Češkoslovaške, Poljske in Kraljevine SHS. V pogodbi so bili določeni tudi pogoji za izvedbo plebiscita v Celovški kotlini in na južnem Koroškem, kjer živi slovenska narodna manjšina. (Plebiscit je bil izveden 10. 10. 1920, 22.025 glasov za Avstrijo in 15.278 glasov za Kraljevino SHS). Spor med Italijo in Kraljevino SHS v Saint-Germainu se je končal s podpisom Rapalske pogodbe 12. 11. 1920. S pogodbo je bila določena meja med državama, s čimer je bila tretjina slovenskega etničnega ozemlja in Istra z delom Dalmacije dodeljena Italiji, ki je v zameno priznala Kraljevino SHS.

Aleksander Karađorđević (1888–1934) jugoslovanski kralj in vrhovi poveljnik vojske Kraljevine Jugoslavije. Kolorirana fotografija, okrog leta 1931. Kot regent je državo vodil od leta 1918, kralj pa je postal po smrti svojega očeta Petra I. leta 1921. Leta 1934 je bil ubit v atentatu v Marseilleu. (foto: Tomislav Vrečić, Murska Sobota, 2014. Sliko hrani Drago Ribaš.)

⁴ https://sl.wikipedia.org/wiki/Aleksander_I._Karad%C5%BEord%C5%BEevi%C4%87

Trianonska mirovna pogodba

Trianonska mirovna pogodba je bila med Madžarsko kot naslednico Avstro-Ogrske in silami antante podpisana 4. 6. 1920 v palači Grand Trianon v Versaju. Madžarska je izgubila več kot dve tretjini ozemlja, ki je bilo še pred koncem vojne madžarsko, ter nekaj manj kot dve tretjini prebivalcev Ogrske (od tega se je za Madžare štelo okrog 3,3 milijona ljudi). Kraljevini SHS je bila dodeljena Hrvaška, Slovenija, del Banata in ozemlje današnjega Prekmurja. Sicer pa je Kraljevina SHS z dovoljenjem Pariške mirovne konference zasedla Prekmurje že 12. 8. 1919.

Etnografski zemljevid Slovenske krajine, predložen mirovni konferenci. Etnografsko karto je izdelal Matija Slavič, razmejitveno mejo med Muro in Rabo pa je predlagal ameriški izvedenec Teritorialne komisije pri mirovni konferenci P. W. Johnson (vir: M. Slavič, Naše Prekmurje: zbrane razprave in članki. Murska Sobota: Pomurska založba, 1999, str. 293).

<https://docplayer.si/147852928-Kako-so-bile-dolo%C4%8Dene-slovenske-meje-v-kraljevini-shs.html>

VOJAŠKE ENOTE KRALJEVINE SHS ZASEDEJO PREKMURJE

Prekmurje zasedejo vojaške enote Dravske in Savske divizije. Komandant Dravske divizijske oblasti (1. 2. 1919–2. 5. 1920) je bil general armade Krsta Smiljanić (1868–1944). Komandant Savske divizijske oblasti (14. 1. 1919–5. 4. 1920) je bil general armade Svetomir Matić (1870–1931).

Pod poveljstvom podpolkovnika Vladimirja Uzorinica so enote Dravsko-Prekmurskega odreda - 2. bataljon 37. pehotnega polka, 1. bataljon 45. pehotnega polka, 1. bataljon 36. pehotnega polka, 3. topniške baterije in 2. eskadrona konjenice - iz smeri Radgone 12. 8. 1919 vstopile in zasedle gornje Prekmurje z Mursko Soboto.

*Dne 12. 1. 13. kolovoza 1919 godine provedena je okupacija Prekomurja po Dravskom-Prekomurskim odredom. Madžari (Bijela garda) odstupajo u neredu te ostavljaju znatni ratni plijen, a osobito nekoliko teških ratnih oružja sa većjom množinom municije.*⁵

Deli Savske divizije, med njimi tudi prekmurska, hrvaška in primorska prostovoljna legija, ki so zasedli spodnje Prekmurje z Lendavo, pa v celoti prodrejo iz smeri Murskega Središča proti Kobilju.

General Rudolf Maister je 36. pehotni polk in njegovega poveljnika podpolkovnika Vladimirja Uzorinca še posebej pohvalil za požrtvovalnost pri bojih okrog Dravograda in Maribora. Polk je imel svoj sedež v Varaždinu in 30. 4. 1920 je prevzel celoten prekmurski odsek. Kasneje se je v Murski Soboti nastanila (v prostorih bivše avstro-ogrske konjušnice, neposredno ob Szaparyjevem gradu) 5. četa 2. bataljona tega polka. Leta 1937 je bil poveljnik čete kapetan II. stopnje Uglješa Košutič.

Slovesnost ob zasedbi Prekmurja v Beltincih

V Beltincih je bila 17. 8. 1919 osrednja slovesnost ob priključitvi Prekmurja h Kraljevini SHS. Zbralo se je okrog 20.000 ljudi iz vsega Prekmurja. Poveljnik podpolkovnik Vladimir Uzorinac je predal vojaško oblast civilni upravi, ki jo je vodil civilni komisar za Prekmurje Srečko Lajnšič. Ta je razglasil tudi jugoslovansko upravo v Prekmurju.

⁵ Dne 12. in 13. avgusta je izvedena okupacija Prekmurja s strani Dravsko-Prekmurskega odreda. Madžari (Bela garda) se umikajo v neredu in zapuščajo pomemben vojni plen, še posebej nekaj težkih vojnih orožij z večjo količino streliva – neuraden prevod

Po priključitvi Prekmurja h Kraljevini SHS in organizacija upravnega aparata

Zasedeno Prekmurje še ni imelo določenih mej, zato je začasno ostalo pod vojaško upravo, h kateri je bil kot civilni komisar dodeljen dr. Srečko Lajnšič. Sprva je uradoval v Gornji Radgoni (12. 8. 1919–27. 9. 1919), 6. 9. 1919 pa se je preselil v Mursko Soboto. Doljno Lendavo je upravljal namestnik civilnega komisarja dr. Jožef Kočar iz Skakovec. Po zasedbi je prišlo do upravne odcepitve južnega (spodnjega) Prekmurja k hrvaškemu delu države, kar postane znano kot Prekomurska afera.

Vojska je namreč uradne zadeve prepustila hrvaški civilni upravi. Po protestu prekmurske deputacije 29. avgusta v Beogradu je Ministrstvo za zunanje zadeve poslalo deželni vladi Slovenije odredbo, po kateri naj tvori ves zasedbeni teritorij Prekmurja do ustavne ureditve upravno celoto, ki bo pod vodstvom civilnega komisarja. Dne 2. 9. 1919 je celotno Prekmurje na osnovi omenjene odredbe prešlo v gospodarski in politični sestav tedanje Slovenije.

Konec oktobra leta 1919 so vsi upravni organi delali že pod novo oblastjo Kraljevine SHS. Po vzpostavitvi jugoslovanske uprave se je dr. Lajnšič vrnil v Maribor na položaj okrajnega glavarja, vodstvo civilnega komisariata pa je prevzel Bogomil Berbuč, ki pa je zaradi posledic italijanske internacije kmalu umrl - 9. 5. 1920. Tretji civilni komisar je bil Gašper Lipovšek. Na tem položaju je ostal do ukinitve civilnega komisariata 31. 5. 1921. Notranje ministrstvo Kraljevine SHS je 1. 6. 1921 ustanovilo Okrajno (srezko) glavarstvo za politični okraj Prekmurje s sedežem v Murski Soboti in ekspozituro v Dolnji Lendavi. Lipovšek pa je prevzel novo zadolžitev okrajnega glavarja. Glavar je mesečno opravljal po en uradni dan v Gornji Lendavi in Križevcih ter na Cankovi, namestnik iz Lendave pa v Beltincih in Dobrovniku.

*Dobrovnik-Dobronak leta 1920, trgovina z mešanim blagom
(FA Zavod za okolje in turizem Dobrovnik-Dobronak)*

Glavna ulica Dobrovnika leta 1920 (FA Zavod za okolje in turizem Dobrovnik-Dobronak)

RAZMEJITEV Z MADŽARSKO

Meje Prekmurja z Madžarsko so bile v grobem določene 9. 7. 1919, ko je vrhovni svet peterice sprejel predlog teritorialne komisije z mejo o razvodnici med Muro in Rabo. Prekmurje je bilo dodeljeno Kraljevini SHS, Ogrska pa je dobila Porabje z okrog 6 000 Slovenci. Na predlog jugoslovanske delegacije dne 16. julija je Vrhovni svet 1. avgusta dovolil, da je vojska Kraljevine SHS zasedla Prekmurje v odobrenih mejah. To se je zgodilo, kot smo že podrobno opisali v prejšnjih poglavjih, 12. 8. 1919.

V diplomatskem boju za priključitev Prekmurja h Kraljevini SHS je pomembno vlogo odigrala številčna delegacija (med njimi priznani srbski geograf in akademik Jovan Cvijić) Kraljevine SHS. Pri tem so izstopali njeni slovenski člani, posebej izvedenca za Prekmurje - Prlek dr. Matija Slavič (po babici Prekmurec) in dr. Fran Kovačič, filozof, teolog in zgodovinar, rojen v Veržeju. Kot velika poznavalca sta s svojo interpretacijo narodnostnih, jezikovnih, zemljepisnih, gospodarskih, političnih in zgodovinskih razmer v Prekmurju pomembno vplivala na odločitev Vrhovnega sveta konference, da se Prekmurje priključi Kraljevini SHS.

*Dobrovnik leta 1920, središče vasi v Kraljevini SHS
(FA Zavod za okolje in turizem Dobrovnik-Dobronak)*

Mirovna pogajanja med zavezniki in Ogrsko so se zavlekla zaradi proletarske revolucije na Madžarskem. Šele po padcu revolucionarne vlade so zavezniki 16. 2. 1920 izročili besedilo mirovne pogodbe, ki je bila podpisana 4. 6. 1920 v Trianonu in ratificirana 15. novembra istega leta v madžarskem parlamentu v Budimpešti. Ratifikacija mirovne pogodbe je znatno pripomogla k ustalitvi razmer v Prekmurju.

Poročilo zavednega zaupnika o stanju na Madžarskem leta 1921

Peta orožniška četa iz Murske Sobote je 10. 4. 1921 poveljniku 2. orožniškega bataljona v Mariboru poslala zaupno sporočilo (Poročilo z Ogrskega) o splošnih in varnostnih razmerah na Madžarskem.

Konspirativni podatki s terena razkrivajo med drugim tudi močno propagandno dejavnost glede vrnitve Karla I., zadnjega avstro-ogrskega cesarja, ki pa je umrl naslednje leto (1. 4. 1922) na otoku Madeira (Portugalska), kamor so ga pregnali.

Komandantu 2. orožniškega bataljona v Mariboru

Potom zavednega zaupnika sem doznal sledeče, kar mi je v čast poročati:

1. Exkralj Karol zapustil je Ogersko dne 5. t.m. v spremstvu ogerskih grofov. Ljudstvo mu je povsod delalo ovacije.
2. Ogrji so poklicali pod orožje dva nova letnika in sicer letnik 1900 in 1901, razpustijo pa letnik 1897. Pokličejo le kmete in poljedeljce. Drugih delavcev niso vpoklicali.
3. V Jännersdorfi je 25 vojakov in 15 orožnikov. V Sv. Gothardu sta dva voda z mitraljezi, dva voda pehote. V Kermendinu sta dva bataljona pehote. V Salaegerseku je en bataljon pešadije.

Neznani fotograf - tromejnik, Trdkova 30. 5. 1924. Major Jakob Sagadin in srezki načelnik Gašper Lipovšek. Jakob Sagadin na levi je bil v času med 1919 in 1925 komandant 5. orožniške čete v Murski Soboti. Okrog leta 1926 je napredoval v čin orožniškega podpolkovnika. Tromejnemu kamnu je mesto, na katerem stoji, določila in potrdila razmejitvena komisija 31. 5. 1924. Na vsaki strani troploskovne piramide je vzdan grb ene od treh mejnih držav ter letnica podpisa mirovne pogodbe. Z Avstrijo 10. 9. 1919, z Madžarsko 4. 6. 1920. (vir: PAM-1524, Lipovšek Gašper, arhivska škatla)

Delo razmejitvene komisije

Prekmursko mejo, določeno s podpisom trianonske pogodbe, je bilo treba natančneje določiti na terenu. Konec avgusta leta 1921 je začela delovati mednarodna razmejitvena komisija. Njeni člani so bili:

predsednik: podpolkovnik Cree iz Anglije;

člani: podpolkovnik Marminia iz Francije, podpolkovnik Valvasori iz Italije, podpolkovnik Janagava z Japonske ter predstavnika Kraljevine SHS in Madžarske.

Na seji v Varaždinu je razmejitvena komisija 9. 11. 1921 razglasila trianonsko črto na osnovi trianonske pogodbe. Tako določeno mejo so morale priznati še jugoslovanske in madžarske oblasti. Na osnovi dela komisije na terenu in njenih ugotovitev so jugoslovanske vojaške posadke in orožniki zapustili večinsko madžarske vasi, Somorovce in Jošec (blizu Domanjševcev). Prav tako so jugoslovanske oblasti zapustile Bonisdorf in Kalch, večinsko nemški vasi (danes Avstrija), ki so ju imeli dotlej v zasedbi.

To je bil zadnji popravek glede dokončne meje med Kraljevino SHS in Avstrijo. Nemška Apaška kotlina je tako ostala v Sloveniji, Radgonski kot (slovenske vasi

Poterna, Žetinci, Dedonci, Zenkovci, Slovenska gorica, Stara-nova vas in mesto Radgona) pa v Avstriji. Boj za jugoslovansko-madžarsko mejo v Prekmurju pa še ni bil končan. Delo obmejne komisije so spremljali številni incidenti ob meji, vpadi madžarskih vojaških enot in čet vstajnikov, ki niso bile pod kontrolo madžarskih upravnih oblasti. V mnogih obmejnih vaseh, kamor je prihajala mednarodna razmejitvena komisija, je domače prebivalstvo pripravilo (tudi pod vplivom madžarske propagande) demonstracije v prid Madžarski.

Predsednik Cree je na skupni seji razmejitvene komisije 14. 11. 1921 predlagal, da bi 27 občin (vasi) ob madžarski meji odstopili Madžarski. Predlog je bil po daljših proceduralnih postopkih zavržen šele na zadnji stopnji, na veleposlaniški konferenci v Parizu 10. 11. 1922.

Neznani fotograf - tromejnik, Trdkova 30. 5. 1924. Člani mednarodne razmejitvene komisije z vojaškima predstavnikoma obeh vpletenih strani. Z leve proti desni: generalmajor Giovanni Valvassori (Italija); brigadni general Vojin Čolak-Antič (1877–1945) (Kraljevina SHS) od leta 1921 do leta 1923 komandant 2. konjeniške divizije in komisar Kraljeve vlade za razmejitev z Madžarsko - med letoma 1923 in 1927 je opravljal vlogo vojnega odposlanca v Bukarešti, ki je leta 1927 napredoval v čin divizijskega generala; podpolkovnik David Cree (Anglija); podpolkovnik Maurice Marminia (Francija) in generalmajor Karoly Vassel (Madžarska). (vir: PAM-1924, Lipovšek Gašper, arhivska škatla).

OROŽNIŠTVO V KRALJEVINI SRBOV, HRVATOV IN SLOVENCEV - JUGOSLAVIJI⁶

Orožniki – žandarji

Po koncu prve svetovne vojne in razpadu Avstro-Ogrske smo Slovenci v novonastalo Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev (SHS) vstopili s svojimi varnostnimi silami. Leta 1918 so orožniki in policijski stražniki že sodelovali s slovensko vojsko in pod vodstvom generala Rudolfa Maistra zagotovili, da sta severna Štajerska in južna Koroška ostali v Sloveniji.

Vsi orožniki v novi državi niso obdržali službe. Narodna vlada SHS v Ljubljani je prevetrla tako vrste orožnikov kot stražnikov in odpustila vse, ki niso bili slovenskega porekla. Odpuščene Nemce, Italijane in Madžare so večinoma nadomestili slovenski fantje, ki so prišli iz Trsta, z Goriškega in iz Istre.

Orožniki so morali zapriseči: »Jaz (ime in priimek) prisegam na vsemogočnega Boga, da bom vrhovnemu poveljniku narodne oborožene sile kralju Srbov, Hrvatov in Slovencev, Aleksandru Prvemu, zvest, iz vse duše vdan in pokoren; da bom kot orožnik (orožniški častnik) v službi javne varnosti, reda in miru vestno in zvesto izvrševal svoje dolžnosti po ustavi, zakonih, pravilih in nalogih predstojnikov in službenega oblastva in da bom čuval uradno tajnosti. Tako mi Bog pomagaj.« (Čelik, 2001: 90).

Žandar Kraljevine Jugoslavije – paradna uniforma⁷

⁶ <https://www.policija.si/o-slovenski-policiji/zgodovina-in-razvoj#II>

⁷ <https://www.vreme.com/cms/view.php?id=292556>

Tudi v kraljevini ostaja orožništvo najštevilčnejši varnostni organ med službami, ki skrbijo za notranjo varnost države. In tako kot v Avstro-Ogrski sta za orožništvo skrbeli dve ministrstvi: Notranje ministrstvo in Ministrstvo za vojsko in mornarico. Prvo je odločalo o uporabi orožništva, strokovnem usposabljanju in opremljanju, drugo pa je bilo pristojno za disciplino, osebna razmerja, vojaški pouk in oborožitvev.

Orožniške uniforme so bile izdelane iz takrat uveljavljene tkanine, imenovane čoja, in so bile olivno sive barve. Od vojaških so se razlikovale le v naramnih epoletah, činih in našitih trakovih na levem rokavu, ki je bil pri nižjih častnikih srebrne barve, pri višjih pa zlate. K uniformi sta spadali tudi dve vrsti pokrival: kapa »šajkača« in »šapka« (kapa s ščitnikom).

Ravno tako kot v času Franca Jožefa I. je orožnik za poroko potreboval dovoljenje ministra oziroma predstojnika. Le manjšina orožnikov je bila poročena, saj so bili pogoji za pridobitev dovoljenja strogi.

Poroka orožniškega podnarednika Antona Suhadolnika (orožniška postaja Gornji Petrovci) s Karolino Jakič iz Markovcev. Na dvorišču gostilne Štefanec v Šalovcih 27. marca 1940.

Prva uredba o porokah častnikov iz leta 1923 je med drugim določala: »Orožniški podčastniki, kaplarji in stalni orožniki se lahko poročijo po končanih osmih letih

službe v orožništvu ... Pripravniki orožništva se kot poročeni ne sprejemajo niti se ne morejo poročiti. Poroko orožniškim podčastnikom, kaplarjem in stalnim orožnikom lahko odobri komandant celotnega orožništva (brigadni, pozneje polkovni general s sedežem v Beogradu). Orožniški podčastnik in kaplar ali stalni orožnik, ki se poroči brez odobritve pristojnih organov, je odpuščen iz orožništva.« Pozornost je bila usmerjena tudi na nevesto. Ta je morala biti iz dobre družine, moralno neoporečna itd.

Predpisi o orožništvu⁸

Ministrski svet kraljevine SHS je 26. februarja 1919 sprejel Uredbo o formaciji, opremi, področju, dolžnostih in pouku orožništva. Zakon o orožništvu je ugledal luč 25. decembra 1921, ko je zakonodajni odbor Narodne skupščine obravnaval uredbo o orožništvu in jo nekoliko spremenil in dopolnil. Zakon je obsegal 120 strani, v temelju je povzel uredbo, ki jo je na podlagi izkušenj vsebinsko obogatil. (Čelik 2001) Sestavljen je bil iz devetih poglavij.

Tretje poglavje govori o razmerju orožništva v službi in o dolžnostih. V tem poglavju je bila objavljena tudi nova določba, kdaj sme orožnik uporabiti orožje. To je bilo dopustno v petih primerih, in sicer, če bi:

- od sebe ali drugega odbil namerjeni udarec,
- obvladal upor,
- preprečil beg nevarnih hudodelcev,
- preprečil beg sumljivih oseb na državni meji,
- preprečil beg skupini vojaških begunov.

Strelno orožje se je lahko uporabilo le, če se drugače ni dalo odvrniti napada, po možnosti pa nož ali sabljo. Paziti so morali, da ob uporabi orožja ne trpijo nedolžni ljudje.

Zakonska podlaga in navodila za opravljanje dela so bili kazenski zakon in drugi zakoni (Zakon o zaščiti javne varnosti in reda v državi, Zakon o tisku, vojaški kazenski zakonik in priročnik za delovanje orožnikov z naslovom Žandarmerijski predpisi kot učni pripomoček za poskusne orožnike, vodje patrolj, kakor tudi za vse ostale orožnike). Priročnik je bil sestavljen iz treh delov, pripravilo pa ga je osrednje orožniško poveljstvo. Gradivo ni bilo objavljeno v Uradnem listu, pač pa izdano v knjižni obliki. Nekaj izvodov so prejele enote, druge pa so pokupili samo orožniki. Temeljna naloga orožništva je bila zatiranje kriminalitete vseh vrst.

⁸ Povzeto po diplomskem delu: Karierni sistem v žandarmeriji Kraljevine Jugoslavije, april, 2011 Alen Gamser <https://dk.um.si/Dokument.php?id=22550>

Postopoma se je izoblikovalo šest področij orožniškega delovanja:

- zatiranje kriminalitete v pravem pomenu besede,
- vzdrževanje javnega reda in miru,
- skrb za varnost cestnega prometa,
- državna zaščita,
- pomoč pri varovanju državne meje,
- druge naloge.(Čelik 2008).

Leta 1919 je bilo na območju posameznih okrajev, političnih ekspozitur in v Prekmurju skupaj 258 orodniških enot: Brežice 11, Celje 21, politična izpostava Cerknica 7, Črnomelj 8, Kamnik 12, Kočevje 15, Konjice 5, Kranj 15, Krško 14, Litija 11, Ljubljana 21, Ljutomer 8, Maribor 28, politična ekspozitura Mozirje 4, Novo mesto 14, Ptuj 23, Radovljica 12, Slovenj Gradec 12 in Prekmurje 17.

Pod slovensko oblast sta takrat spadala tudi okraja Borovlje z 21 postajami in Velikovec z 22 orožniškimi enotami. Če upoštevamo še ti dve enoti, je bila tedaj na slovenskem ozemlju skupaj tri sto ena orodniških postaja.

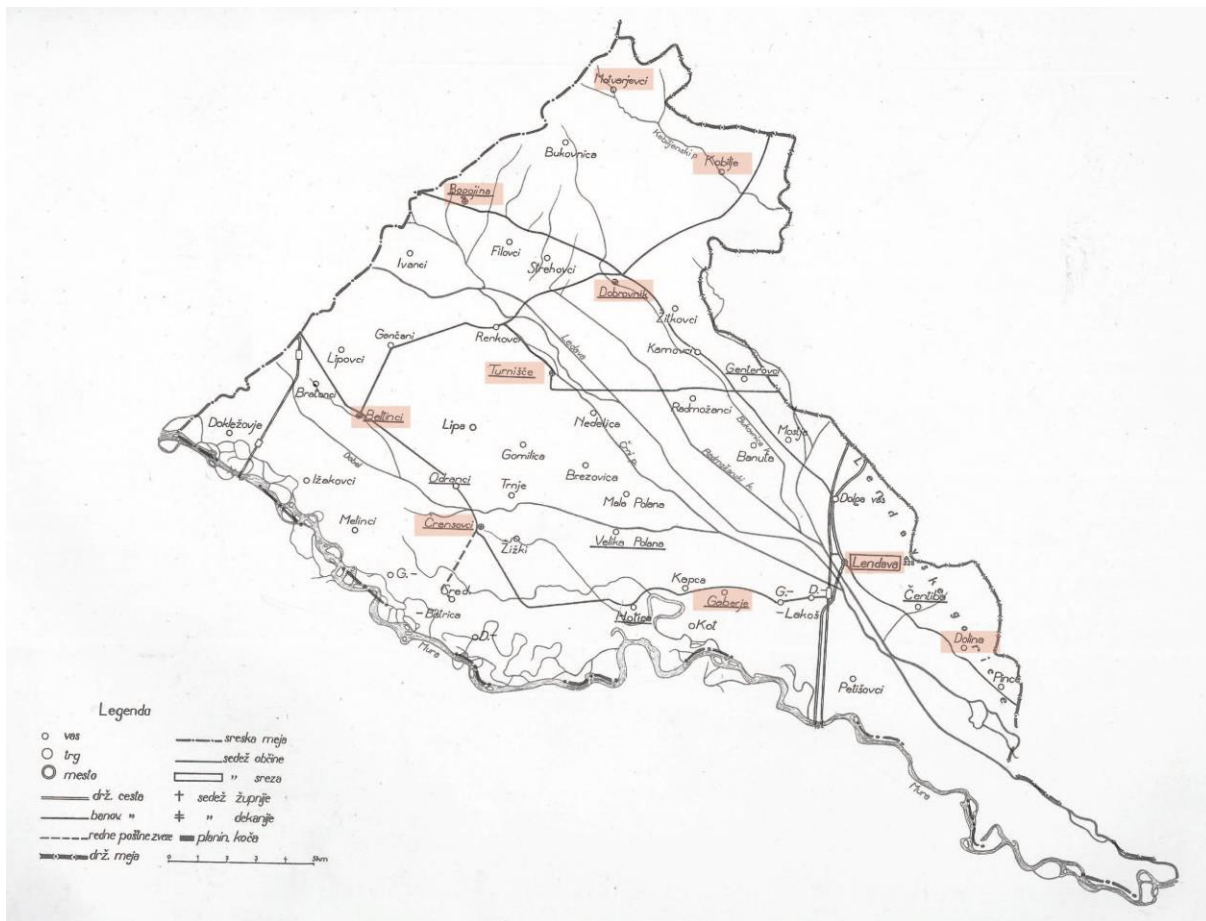
Leta 1921 je slovensko orožništvo obsegalo eno brigado, dva bataljona, devet čet, petindvajset vodov in 276 postaj, od katerih so bile tri začasne. Ozemlje je obsegalo 16.683 kvadratnih kilometrov in je štelo 1.056.464 prebivalcev. Postaja je obsegala približno 59 kvadratnih kilometrov in je štela približno 3 828 prebivalcev.

Najmanjša je bila četa, ki je imela vodstvo v Murski Soboti. Štela je dva voda, v Murski Soboti in Dolenji Lendavi. Murskosoboški vod je imel devet postaj: Gornja Lendava, Križevci, Markovci, Murska Sobota, Puconci, Sveti Jurij, Šalovci, Tišina in Trdkova. Drugi vod v Dolenji Lendavi je imel devet postaj: Beltinci, Bogojina, Črenšovci, Dobrovnik, Dolina, Dolenja Lendava, Gertjanoš, Motvarjevci in Turnišče. (Čelik 2001)

Število in organiziranost orožniških postaj v Pomurju; srez Lendava 1918 do 1941

Srez je kratica za najvišjo lokalno-upravno oblast-okraj.

Glede na površino 339 kvadratnih kilometrov je bil lendavski srez med najmanjšimi v Dravski banovini. Leta 1931 je tu živel 37.353 prebivalcev, kar je povprečno 110 ljudi na kvadratni kilometer. Najbolj gosto so bile naseljene občine Turnišče, Odranci in Črenšovci. Tu je v povprečju živel 170 ljudi na kvadratni kilometer. Najmanj pa na ozemlju občin Dobrovnik, Bogojina in Genterovci, le 70 ljudi na kvadratni kilometer.

Srez Dolnja Lendava z označenimi orožniškimi postajami 1919–1941
(vir: Zgodovina pomurske policije in orožništva, 2014, stran 73)

SEZNAM OROŽNIŠKIH POSTAJ V SREZU LENDAVA

Dobrovnik

Orožniško postajo so ustanovili leta 1919. Ukinjena je bila 6. 4. 1941.

Znana komandirja postaje sta bila:

- orožniški narednik II. razreda Miha Eržen, 1922–1926 in
- orožniški narednik Matija Štefe, 1938–1941.

Orožniška postaja je imela pristojnosti za kraje:

Dobrovnik, Bogojina (po letu 1930), Filovci (po letu 1930), Strehovci (po letu 1930), Kamovci (po letu 1930) in Jošec (Szentistvanlak), ki leta 1921 pripade Madžarski.

Kobilje

Orožniška postaja je bila ustanovljena leta 1922. Ukinili so jo leta 1929.

Leta 1922 je bil komandir postaje orožniški podnarednik Miha Eržen.

Orožniška postaja je imela v tem času pristojnost za kraja Kobilje in Bukovnica ter Motvarjevce med letoma 1922 in 1929.

Motvarjevci (Mrtvarjevci)

Orožniška postaja je bila ustanovljena leta 1919. Ukinjena je bila 6. 4. 1941. Od leta 1922 do leta 1929 postaja ni delovala. Začasno pristojnost postaje je prevzela orožniška postaja v Kobilju.

Znani komandirji postaje so bili:

- orožniški podnarednik Miha Eržen, 1919–1922,
- orožniški narednik Risto Bajalo, 1935–1936 in
- orožniški narednik Miha Obilčnik, 1937–1941.

Orožniška postaja je imela pristojnost za kraje: Bukovnica, Kobilje in Motvarjevci.

Turnišče

Orožniška postaja je bila ustanovljena leta 1919. Ukinjena je bila 6. 4. 1941.

Znani komandirji postaje so bili:

- orožniški narednik Martin Korošec, 1919–1922,
- orožniški narednik Rupert Nekrep, 1922–1925,
- orožniški narednik Franc Trbižan, 1935–1940 in
- orožniški narednik Plesničar, 1940–1941.

Orožniška postaja je imela pristojnost za kraje: Brezovica; Genterovci (po letu 1922), Gomilica, Mala Polana, Lipa, Nedelica; Radmožanci (po letu 1922), Renkovci in Turnišče. (Izpis iz knjige Zgodovina pomurske policije in orožništva (2014), stran 61)

Fokovci

Orožniško postajo so ustanovili leta 1919. Ukinjena je bila 6. 4. 1941.

Znani komandirji postaje so bili:

- orožniški narednik II. razreda Ivo Bezjak, 1926–1928,
- orožniški narednik II. razreda Josip Mohorič, 1928–1930,
- orožniški narednik Valentin Hlodnik do leta 1937,
- orožniški narednik Božidar Radešić, 1937–1939.

Finančna kontrola

(stran 92, Zgodovina pomurske policije in orožništva, 2014)

Finančna kontrola je bila od leta 1919 do leta 1941 oborožena finančna straža oziroma finančna policija Kraljevine SHS in Kraljevine Jugoslavije. Pogovorno so ljudje za pripadnike moštva uporabljali izraz financarji, glede na barvo uniforme iz leta 1924 pa tudi zelenci. V Prekmurju so jim rekli financarge.

Srez Dolnja Lendava

Oddelki finančne kontrole so bili v Dobrovniku, Kobilju, Dolnji Lendavi, Pincah in Beltincih. V Dolnji Lendavi je finančna služba (Penzügyiörseg) začela delovati že leta 1852. Konec 19. stoletja je nadzirala 512 žganjarn, 184 mer za pijače, 148 majhnih prodajaln tobaka, 2 prodajalni smodnika, 15 prodajaln znamk itd.

Policija v kraljevini

(stran 83, Zgodovina pomurske policije in orožništva, 2014)

Policija (stražništvo, detektivi in policijsko uradništvo) je bila del tedanje uniformirane, hkrati tudi civilne varnostne organizacije. Policija Kraljevine SHS (kasneje Jugoslavije) je nasledila kompleksen organizacijski sistem treh nekdanjih držav, Srbije, Avstro-Ogrske in Črne gore. Kar nekaj let je trajalo, da se je institucija policije v okviru Ministrstva za notranje zadeve stabilizirala in poenotila.

Pojmovno je izraz policija takrat obsegal to, kar smo do nedavnega poznali kot organ za notranje zadeve, danes pa kot Policija in Ministrstvo za notranje zadeve.

Osnovna naloga policije (stražništva) je bila skrbeti za javni red in mir, varovanje pomembnih institucij in ljudi, del službe pa se je ukvarjal z detektivskim delom.

V Sloveniji so bile v tem času policijske enote (skupaj z uradništvom), razporejene po večjih mestih in obmejnih (glavnih) carinarnicah. Policijski stražniki so bili v Prekmurju le kratek čas (v resnici jih niso potrebovali) od leta 1919 do leta 1921. Nadzorno službo so pa pri srezkih oblasteh (Murska Sobota, Lendava, Ljutomer) in na glavni carinarnici v Gornji Radgoni, kasneje tudi na Hodošu, opravljali policijski uradniki in agenti.

Milan Osterc

ARHIVI SREZKIH NAČELSTEV

Arhiva srezkih načelstev v Lendavi in Ljutomeru sta bila v času druge svetovne vojne izgubljena ali uničena, zato manjkajo podrobnejši opisi orožniških postaj iz teh upravnih enot, kljub vsemu pa bom poskušal prenesti gradiva.⁹

DELAVCI OPEKARNE

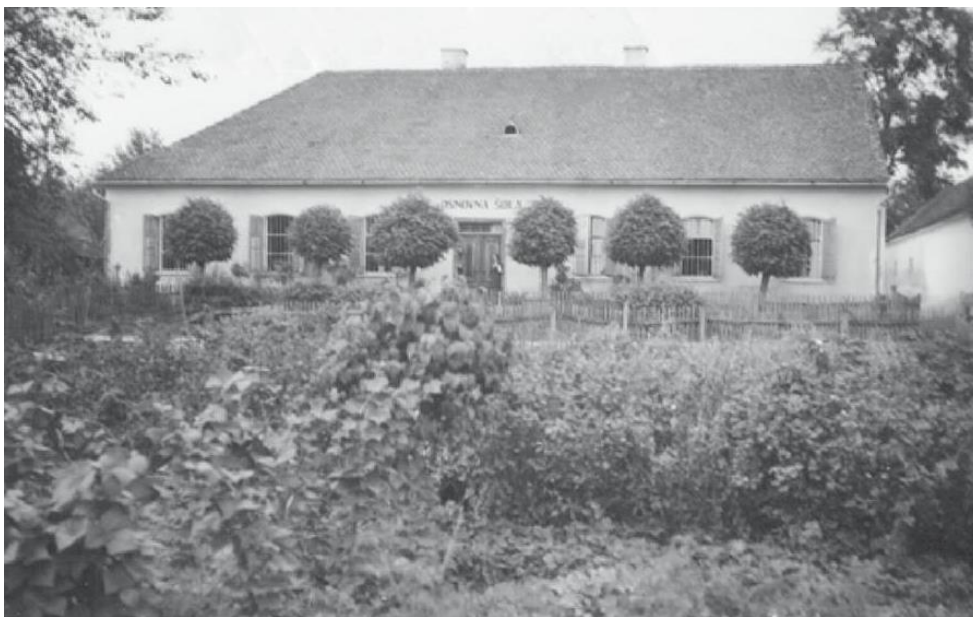
1924

(FA Zavod za okolje in turizem Dobrovnik – Dobronak)

⁹ Pri zbiranju podatkov sem se naslonil na knjigo Zgodovina pomurske policije in orožništva iz leta 2014.

FA Zavod za okolje in turizem Dobrovnik – Dobronak

Osnovna šola v Dobrovniku leta 1936 (FA Zavod za turizem in okolje Dobrovnik-Dobronak)

Gozdna železnica Lendava–Bogojina

Gozdna železnica Lendava-Bogojina je bila prometna pot za prevoz lesa od železniške postaje Lendave do gozdov grofa Esterhazyja pri Bogojini. Esterhazijske gozdove v okolici Bogojine, v katerih so rastle predvsem bukev, hrast in beli gaber, je izkoriščala delniška družba »Našička, tvornica tanina i paropila d.d. Zagreb« iz Našic, ki je bilo drugo največje gozdnogospodarsko in lesnopredelovalno podjetje stare Avstrije v Slavoniji. Za izkoriščanje 3 300 hektarov gozdov so začeli leta 1917 graditi gozdno železnico s tirno širino 76cm od železniške postaje v Lendavi proti Bogojini. Celotna dolžina preprosto grajene proge, prirejene za parno vleko, je bila 26,4km. Pri gradnji so uporabljali bukove in borove neimpregnirane pragove, na katere so pribili lahke tirnice, teže 9,5kg na tekoči meter.

Družba Našička, ki je izkoriščala gozdove, je na železnici uporabljala tri triosne parne lokomotive, ki so jih pripeljali iz Slavonije. Lokomotive so bile standardnega tipa za ozkotirne železnice, narejene leta 1900 v tovarni *Kraus & Co* v Linzu. Kurili so jih z lesom ali ogljem. Običajno sta obratovali dve lokomotivi, tretja pa je bila v rezervi.

Tovorni vagoni so bili klasični leseni gozdni vagoni, *gipi in rame*, kakršne so takrat uporabljali na ozkotirnih gozdnih železnicah, z lesenimi ročnimi zavorami, nevzmeteni in z maloštevilnimi kovinskimi deli. Na *rame* so naložili do 16m³ polen, tehnični les, dolg do 8 metrov pa so nalagali na *gipe*.

Tovorni vlaki so vozili predvsem podnevi, ponoči le redkoma. Običajno sta vsak dan peljala po dva vlaka v gozd in nazaj. Gozdna železnica se je začela pri kilometru 92,4 državne železnice pri postaji v Lendavi. Tu je bilo tudi skladišče lesa in rampa za pretovarjanje na normalnotirne vagone. V začetku so les iz Lendave vozili na žago v Našice. Leta 1929 pa so pri skladišču na postaji v Lendavi postavili novo parno žago z enim polnojarmenikom in šestimi krožnimi žagami.

Leta 1937 se je proga končala pri kilometru 20,6 državne železnice, kjer je bila tudi končna postaja z izogibališčem. Na progo pa se je navezovalo še več stranskih odcepov, in sicer:

- km 4,935; odcep A dolžine 1,030 km,
- km 5,632; odcep B dolžine 0,985 km,
- km 20,316; odcep C dolžine 2,472 km,
- km 20,304; odcep D dolžine 1,326 km,
- km 16,00; odcep v smeri proti Kobilju, a dolžina ni znana.

Na odcepih C in D so bila izogibališča dolga po 50 metrov, namenjena srečevanju (križanju) vlakov. Prvo izogibališče enake dolžine pa je bilo že na začetku proge pri Lendavi pri kilometru 1,405.

V letih 1928 in 1929 so zgradili še en odsek gozdne železnice od Lendave proti Murski šumi po nasipu reke Ledave mimo naselja Pince Marof do sotočja Ledave in Mure. Odsek je bil dolg 12 kilometrov. S tem odsekom in prejšnimi (Lendava-Bogojina) je bilo v Prekmurju v celoti kar 38,4 kilometrov gozdnih železniških prog.

Gozdne proge so obratovale do konca druge svetovne vojne. Po vojni prog niso več uporabljali. Za obratovanje žage v Lendavi so začeli voziti les po cestah s tovornjaki. Od gozdne železnice danes ni ostalo ničesar, razen nekaj poraslih ostankov tras železniške proge, sicer pa so na drugih trasah po vojni zgradili gozdne ceste.

Našička leta 1917

*Gozdna železnica
(FA Zavod za okolje in turizem Dobrovnik-Dobronak)*

Nekateri potomci takratnih žandarjev se spominjajo svojih prednikov. Zato sem zbral tudi zgodbe o ljudeh, ki so delali v okrožju Dobrovnika, pričevanja njihovih sorodnikov in tistih, ki se teh časov spominjajo.

ZGODBA ŽANDARJA

Božidar Radišić 1892 – 1949

Prva zgodba je zgodba Slavice Birsa, ki mi je dala na voljo fotografije in mi opisala življenje in delo njenega očeta orožnika Božidarja Radišića. Oče Radašič je bil rojen leta 1892 v Krnjeuši v današnji Bosni in Hercegovini, svojo poklicno pot pa je začel na orožniški postaji Kobilje. Božidar je bil vojak prve svetovne vojne, kot vojni ujetnik je preživel tudi taborišče v Sibiriji, vendar se je vrnil živ. V Kobilju je spoznal Trajber Rozalijo, kjer sta se tudi leta 1926 poročila. Božidar Radišić je bil večkrat povišan, glede na različne kraje rojstva otrok, pa vidimo, da je bil pogosto premeščen in se je z družino tudi precej selil. Leta 1927 se je zakoncema rodil sin Zdravko, ki pa je kmalu po rojstvu umrl. Rojen je bil v Križevcih v Prekmurju, kjer je bila leta 1928 rojena tudi hčerka Milica. Leta 1930 se je v Turnišču rodil sin Branko Radišić. Leta 1938 se je v Selu rodila Slavica Radišić, kasneje poročena Birsa. Po rojstvu otrok lahko sklepamo, da se je družina tudi pogosto selila iz kraja v kraj. Božidar Radišić je bil razgledan in uspešen mož, saj je veliko let vodil različne orožniške postaje, kot je razvidno iz naslednjih fotografij in opisov.

Leta 1941, ko je Madžarska zasedla Prekmurje, se je družina vrnila v Kobilje, kjer so stanovali kot podnajemniki. Kljub pozivom madžarskih oblasti po okupaciji Prekmurja leta 1941, naj se orožniki bivše kraljevine aktivirajo v novi ureditvi, se na ta poziv Radišić ni odzval. V času okupacije Madžarske je bil nekajkrat klican na orožniško postajo v Dobrovnik, kjer so ga prepričevali, naj vstopi v njihove vrste. To je odklonil, zato so ga večkrat tudi pretepli. Po pripovedovanju Slavice Birsa so madžarski orožniki njenega očeta skoraj ubili. Eden od madžarskih orožnikov, če ne celo njihov komandir, mu je poslal sporočilo, naj se skrrije, ker ga bodo v naslednjih dneh poiskali in ustrelili. Božidar Radišić se je uspešno skrival in tudi preživel. Kasneje se je zaposlil v Nafti Lendava in s plačo preživil svojo družino.

Prvi pisni dokument o obstoju lovske družine Kobilje je iz leta 1946, in sicer zapišnik z dne 27. avgusta 1946, v katerem je navedeno, da je lovska družina Kobilje imela deset članov. Starešina lovske družine je bil takrat Božidar Radišić, tajnik pa Viljem Gjerek, kot piše na spletni strani Občine Kobilje. Lovska družina Kobilje je v tistih časih gospodarila z lovno površino velikosti 1 830 hektarjev in je obsegala del KO Kobilje in del KO Motvarjevci. Gospodarili so pretežno z malo divjadjo, leta 1947 pa so uplenili tudi prvega jelena – v »Krancovi žački«. Lovska družina Kobilje je v tej obliki organiziranosti delovala vse do leta 1956, ko so na območju OZL Murska Sobota razpustili večino lovskih družin, med njimi tudi Lovsko družino Kobilje. Božidar Radišić je leta 1948 zbolel zaradi raka na sapniku in leta 1949 v Kobilju tudi umrl.

Gospa Slavica Radišić, poročena Birsa, se je s svojim možem Bogdanom in njegovo družino iz Kamovcev preselila v Ankaran, kjer živi še danes in še vedno ohranja stike s svojimi prekmurskimi sorodniki, predvsem tistimi v Kobilju.

Božidar Radišić

Božidar Radišić sedi prvi z leve, zraven njega je sin Branko, rojen leta 1930 in pa sodelavci, verjetno iz orožniške postaje Fokovci.

Vodje orožniških postaj murskosoboškega okraja. (Moj tata stoji na levi strani.)

Žandarji, ki so lovili znanega prekupčevalca (rapčisarja). Vodja akcije Božidar Radišič stoji zraven kriminalca na desni. (Tata mi je pripovedoval, kako so se trudili, da so ujeli rapčisarja, ker je bil nevaren in zvit.)

Žandarji s kolesi iz orožniške postaje Križevci. (Moj tata je drugi z leve.)

Komandirja iz orožniške postaje Selo in Križevci. (Moj tata in brat Branko na motorju.)

*Žandarji iz orožniške postaje Selo in Križevci.
(Vse fotografije v arhivu Slavice Birsa, hčerke Božidarja Radišiča.)*

Drago Ribaš

ORGANIZIRANOST OROŽNIŠKIH POSTAJ V ČASU MADŽARSKE ZASEDBE V PREKMURJU 1941–1945

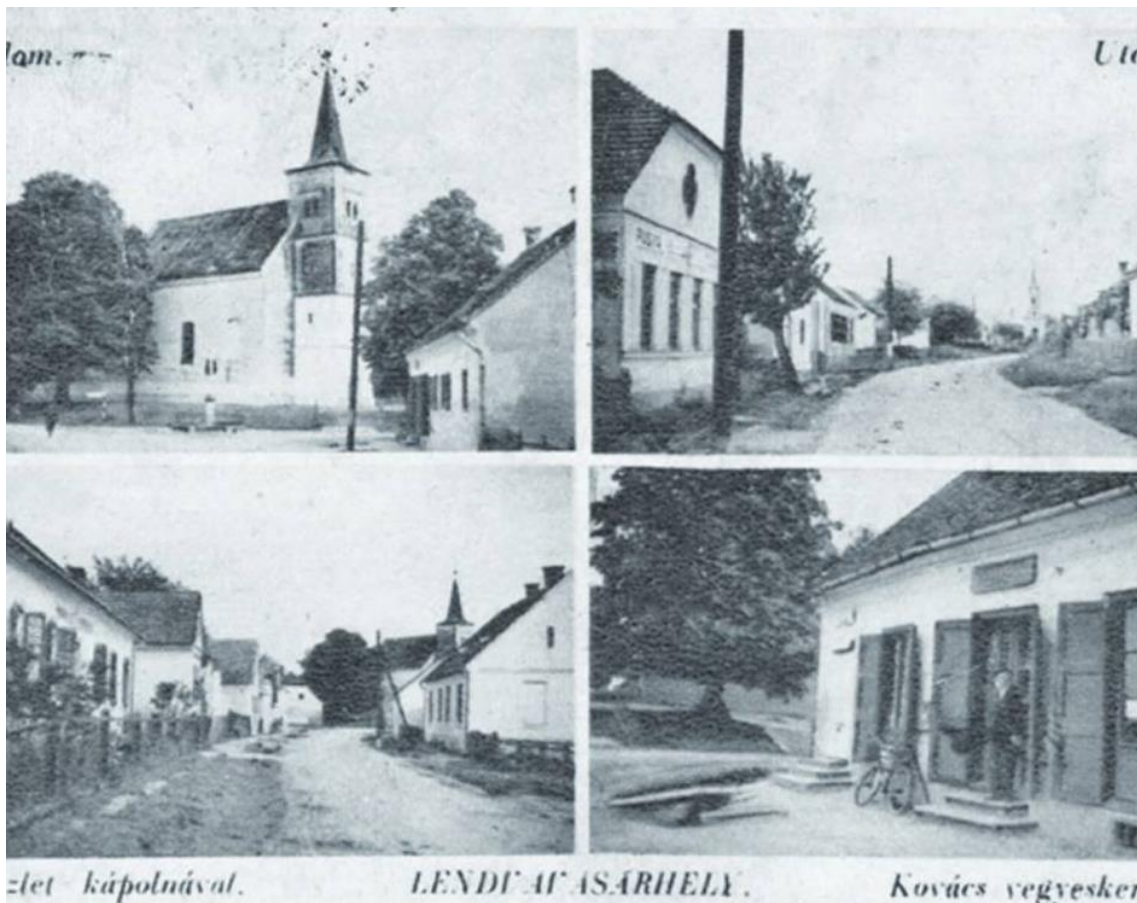
Razmere na levi strani reke Mure

»Če ješ madžarski kruh, boš govoril madžarsko!«

Prekmurje sta 6. 4. 1941 zasedli 101. in 125. nemška divizija iz sestava 2. armade, ki sta imeli zbirno mesto v okolici Radgone. Odpor jugoslovanske vojske je bil le neznaten, prebivalci obmejnih vasi in predstavniki Kulturbunda pa so navdušeno pozdravili nemške vojake. A razmere so bile zgolj prehodne, saj je bilo Prekmurje določeno kot madžarsko zasedbeno področje.

Dne 15. 4. 1941 je prišla madžarska predhodnica, 16. 4. pa je vkorakal v Mursko Soboto 2. körmendski bataljon V. pešadijska polka iz Szombathelyja, pod poveljstvom polkovnika Józsefa Radvanya. Istega dne so jim Nemci na prireditvi v Murski Soboti svečano predali oblast v Prekmurju. Ostali so le v občinah ob zahodni meji, kjer je živel nemško prebivalstvo. Dne 10. 6. 1941 je bilo dokončno odločeno, da pripadajo vasi Fikšinci, Kramarovci, Ocinje in del Serdice Nemčiji, ostalemu nemškemu prebivalstvu v Prekmurju pa je bilo dovoljeno, da se preseli na ozemlje rajha.

Uvedena je bila vojaška uprava z dvema vojno-upravnima poveljstvoma, v Murski Soboti in Lendavi. Vojaška uprava je bila organizirana tako, da je pomenila vmesni korak k popolni vključitvi zasedenih ozemelj v madžarsko administrativno razdelitev, z namenom čimprejšnje vzpostavitve stanja pred koncem oktobra 1918. To je v praksi pomenilo odstranitev vseh sledov 22-letne jugoslovanske uprave v teh krajih ter postavitve temeljev za njeno pomadžarjenje.

Razglednica Dobrovnika leta 1941 (FA Zavod za okolje in turizem Dobrovnik-Dobronak)

Dobrovnik leta 1942 (FA Zavod za okolje in turizem Dobrovnik-Dobronak)

Organizacija okupatorske oblasti

Od vseh treh okupatorjev so Madžari najkasneje uvedli civilno upravo, šele 15. 8. 1941. Obnovili so upravno-teritorialno razdelitev iz leta 1919, tako da Prekmurje ni bilo niti posebna upravna enota niti ga niso priključili k eni madžarski upravni enoti. Murskosoboški okraj so priključili Železni županiji s središčem v Sombotelju (Szombathely - pred vojno Sobotišče). Doljnelendavski okraj pa je bil priključen županiji Zala s središčem v Zalaegerszegu. Formalnopravno je madžarski okupator priključil Prekmurje kot del južnih pokrajin (Delvidek-Bačka, Baranja, Medžimurje) k Madžarski 16. 12. 1941.

Zaradi vojne se civilna oblast ni veliko razlikovala od vojaške. V Murski Soboti so tudi do nadaljnjega ostali: poveljstvo 2. bataljona V. pešadijskega polka, dve strelski četi in ena artilerijska v Rakičanu, vse skupaj podredjeno 3. korpusu v Szombathelyu.

Po novi upravni razdelitvi, ki se je naslanjala na stanje z dne 31. 10. 1918, so bili okraj razdeljeni na občine ali notariate. Notarji, ki jih je sedaj postavljala okrajni nadglavar, so bili uradniki s srednješolsko izobrazbo in posebno dveletno notarsko šolo, ki so imeli na svojem ozemlju skoraj neomejeno oblast. Vodili so matične knjige, poravnavali manjše spore in izrekli kazni, opravljali civilne poroke in vrsto drugih obveznosti, ki so jim bile sproti naložene.

Upravna razdelitev Prekmurja: županija Zala; okraj Dolnja Lendava, z veliko občino Dolnja Lendava in notariati v Dolnjem Lakošu, Dolnji Lendavi - okolici, Bogojini, Turnišču, Beltincih, Črenšovcih, Bratoncih in Nedelici; Železna županija: okraj Murska Sobota z veliko občino Murska Sobota in notariati v Puconcih, Bodoncih, Tišini, Gornji Lendavi, Martjancih, Murski Soboti, Murski Soboti-okolici, Prosenjakovcih, Pertoči, Petrovcih, Rogaševcih, Pečarovcih, Križevcih, Fokovcih in Cankovi. Soboškemu okraju so bili priključeni še kraji Velemér, Magyars-zombat in Godorhaza ter iz monoštrskega okraja Dankovci, monoštrskemu okraju pa so pripadle vasi Budinci, Čepinci, Trdkova, Dolenci, Šalovci in Hodoš.

Prekmurje je spadalo v III. Orožniško okrožje s poveljstvom v Szombathelu. To se je delilo na tri orožniške okraje:

- Szombathely,
- Zalaegerzeg in
- Veszprem.

Za Prekmurce sta bila pomembna 1. in 2. okraj, kamor so, razdeljene med posamezna mestna orožniška poveljstva, spadale vse orožniške postaje, ki so jih v Prekmurju ustanovili Madžari v času okupacije.

Okraj Szombathely se je delil na tri mestna poveljstva. Vsakemu od treh poveljstev sta pripadala dva orožniška voda s postajami kot najmanjšo formacijsko enoto:

- Szombathely,
- Sopron in
- Murska Sobota (vod številka 1 in 2).

Poveljstvo Murska Sobota:

Vod številka 1 – postaje: Murska Sobota, Cankova, Gornji Petrovci, Tišina, Rogašovci, Grad in pomožna postaja v Serdici.

Vod številka 2 – postaje: Prosenjakovci, Gornji Senik, Öriszentpeter, Krčica, Mo-nošter in Črete.

Poveljstvo v Murski Soboti je vodil orožniški stotnik Jozsef Torbagyi.

Okraj Zalaegerszeg se je delil na tri mestna poveljstva:

- Zalaegerszeg (dva voda),
- Nagykanizsa (trije vodi) in
- Keszthely (dva voda).

Poveljstvo Zalaegerszeg:

Vod številka 2 – od 9 postaj so bile tri v nekdanjem lendavskem srezu: Dolnja Lendava, Dobrovnik in Beltinci.

Poveljstvo v Zalaegerszegu je vodil orožniški stotnik dr. Mihaly Hegedus.

Kmalu po vojni je učitelj in kasnejši ravnatelj Miro Štubl iz Murske Sobote na osnovi pričevanj in lastnih zapisov sestavil seznam orožniških postaj v Prekmurju v času madžarske okupacije. Pri imenu postaje so navedena imena madžarskih orožnikov, ki so se jih ljudje še spomnili. Pri nekaterih imenih so kratki opisi njihovih dejanj oziroma zločinov. Podrobnejše opise najdemo v arhivskem gradivu iz zapuščine Mira Štubla, ki ga hrani Pomurski muzej v Murski Soboti in je nava-
jan v nadaljevanju.

Turnišče:

Magy Janez - orožniški komandir je leta 1944 dal ustreliti 9 oseb.

Dobrovnik:

Boroš Jenö je dal ustreliti dve osebi.

ORGANI ZA NOTRANJE ZADEVE V FEDERATIVNI LJUDSKI REPUBLIKI JUGOSLAVIJI IN SOCIALISTIČNI FEDERATIVNI REPUBLIKI JUGOSLAVIJI

Narodna zaščita postane Narodna milica, ta pa del MNZ¹⁰

Ob ustanovitvi slovenske vlade 5. 5. 1945 je bilo ustanovljeno tudi Ministrstvo za notranje zadeve (MNZ), ki je bilo organizirano v 4 oddelkih:

- občni oddelek,
- personalni oddelek,
- oddelek za narodno varnost in
- oddelek za kazenske zavode.

¹⁰ Povzeto po Zgodovina Pomurske policije in orožništva

Obči oddelek je imel štiri odseke (pravni, upravni, statistični in računovodsko-ekonomski). Personalni oddelek je vodil podatke o zaposlenih na ministrstvu in odsekih za notranje zadeve; po okrožjih in okrajih. Oddelek za javno varnost je imel odsek za narodno milico, kriminalno preiskovalni oddelek in odsek za gasilstvo.

Milica (vir: Pomurje je gorelo modro: prva uniforma miličnika)

Odsek za narodno milico, ki je nastal iz odseka za narodno zaščito, je imel pododseke za organizacijo, za varnostno milico in oskrbo. Ob koncu vojne je Narodna milica štela 18 000 članov in je opravljala pomembne naloge tudi na vojaškem področju, kjer je razorožila več kot 16 000 vojakov in oficirjev in zaplenila orožje in opremo ter ujela in usmrtila več skrivačev, ustašev, Nemcev, četnikov, v času, ko je bilo že končano zajetje okupatorskih armad na tem ozemlju.

Narodna zaščita, ki je ime ohranila le na Primorskem, je štela 4 601 člana. Po prvi reorganizaciji je štela Narodna milica 8 193 miličnikov. Ob koncu reorganizacije naj bi bila ta številka 4 000, pri tem pa naj bi milica prevzela še varovanje industrije in rudnikov. Zaradi prenizke številke so organizirali pomožno narodno milico iz neplačanih prostovoljcev, ki so poleg rednega dela opravljali še dolžnost stražarjev v obratih (iz tega je kasneje nastala zavodska in industrijska milica). Pri pregledih v obmejnih območjih je Narodna milica sodelovala s KNOJ¹¹-em.

¹¹ KNOJ- korpus narodne obrambe Jugoslavije, zaledne partizanske enote, ki so po II. svetovni vojni prevzele varovanje državne meje

Reorganizacija MNZ¹²

Po sprejemu ustave FLRJ 31. 1. 1946 so se na novo konstituirali organi oblasti. Tako sta bili v Ministrstvu za notranje zadeve združeni javna in državna varnost, OZNA se je preimenovala v Upravo državne varnosti (UDV), OZNA v Jugoslovanski armadi pa v Kontra-obveščevalno službo Jugoslovanske armade (KOS JA). Enotno organizacijo MNZ v republikah je 29. 3. 1946 predpisal zvezni Minister za notranje zadeve Aleksander Ranković.

Tako so MNZ sestavljali:

- Uprava ljudske milice je imela odsek za javni red in mir, odsek za promet, odsek za gasilce, odsek za gospodarsko-finančno službo in odsek za oskrbo;
- občni upravni oddelek je imel občni odsek, odsek za državljanstva, odsek za matične zadeve, odsek za potne liste in prijavno-odjavni oddelek, statistični odsek, odsek za računovodstvo in splošni odsek;
- pravno-finančni oddelek je imel odsek za zakonodajo, koordinacijski odsek in organizacijski odsek;
- oddelek za kontrolo je imel odsek za splošne zadeve, odsek za Ljudsko milico in odsek za notranje zadeve;
- personalni oddelek je imel odsek za kadre, administrativno-pravni odsek in odsek za šolstvo;
- oddelek za preprečevanje kriminalitete je imel odsek za kazensko-preiskovalno službo, odsek za kriminalistično tehnično službo in odsek za preganjanje špekulacije in gospodarske sabotaže;
- oddelek za izvrševanje kazni je imel odsek za prevzgojo obsojencev, odsek za kazensko popravne zavode in zapore, odsek za zavode za prisilno delo, odsek za vojne ujetnike in ekonomsko računovodski odsek;
- UDV je bila kot posebna služba MNZ vezana na pomočnika ministra, ki jo je vodil glavni sekretar. Prvi odsek je pokrival Italijo in Avstrijo, drugi odsek je imel referat za ljudsko oblast (varovanje funkcionarjev in ustanov) in referat za meščanske stranke, tretji odsek je imel referate za industrijo, vojaško industrijo, rudarstvo, kmetijstvo, gozdarstvo in lesno industrijo, referat za finance, trgovino in oskrbo, četrti odsek je pokrival arhiv, peti odsek je imel angleški referat, ameriški, francoski in referat za druge države, referat za nadzor meje in referat za Nemčijo, šesti odsek je imel referate za železniški, avtomobilski, tramvajski in letalski promet, upravo zapora, materialno-finančni odsek in centralni odsek za šifriranje.

¹² Ministrstvo za notranje zadeve

Narodna milica dobi tudi svoj prvi zakon

Zakon o Narodni milici, sprejet konec leta 1946, je določal, da je Narodna milica vojaško organizirana in uniformirana, oborožena formacija, ki skrbi za varstvo javnega reda in mira, državljanov in premoženja. Zakon je poznal še prometno, gasilsko, industrijsko in zavodsko milico.

Krajevni Ljudski odbori pa so lahko ustanovili pomožno Narodno milico za opravljanje službe javnega reda iz državljanov, vojaških obveznikov. Pomožno Narodno milico sta vodila predsednik in tajnik Krajevnega ljudskega odbora, razen če so izvajali naloge skupaj s splošno Narodno milico, takrat jih je vodila uprava Narodne milice okraja.

Narodna milica je bila določena kot izvršilni organ državne uprave v ljudskih republikah in upravno teritorialnih enotah za varstvo javnega reda in mira, državnega, družbenega in zasebnega premoženja, varnosti ljudi in za podpiranje državnih organov pri zagotavljanju pravnega reda. Milica je bila organizirana strogo hierarhično. Glavna uprava milice Federativne Ljudske Republike Jugoslavije (v nadaljevanju FLRJ) je bila pod Ministrstvom NZ FLRJ, kateremu so bila podrejena MNZ ljudskih republik, okrožij in okrajev.

Zakon je kot temeljno enoto Narodne milice določil postajo milice v mestu ali pa za eno ali več vasi, ki jo je vodil komandir postaje, imenoval pa ga je minister za notranje zadeve republike. Postaje so bile neposredno podrejene Upravi narodne milice pri odseku za notranje zadeve okraja, ki je odgovarjal odseku za notranje zadeve okrožja, kjer je tudi bila Uprava narodne milice.

Obe Upravi narodne milice (na okraju in okrožju) sta vodila šefa, ki ju je imenoval minister za notranje zadeve. Na republiški ravni je bila ustanovljena Uprava narodne milice, ki jo je vodil načelnik, ki ga je imenoval minister za notranje zadeve republike sporazumno s predsednikom vlade ljudske republike.

Zakon o Narodni milici je za šefe uprav Narodne milice na okraju in okrožju uvedel sistem dvojne odgovornosti. Za svoje delo so bili odgovorni šefom odsekov, oddelkov oziroma pozneje tajništva za notranje zadeve na okraju oziroma okrožju. Glede vojaških, formacijskih, organizacijskih vprašanj, glede discipline, vojaške in strokovne izobrazbe ter glede oborožitve so bili odgovorni načelniku Uprave milice ljudske republike.

Milica v Pomurju takoj po koncu vojne

Zapisnik konference načelnikov odsekov za notranje zadeve okrožij v državi, ki je bila dne 24. 6. 1945 v Ljubljani, ohranja podatke o številu miličnikov in komandirjev postaj po okrajih:

okraj	Število komandirjev	Število miličnikov
Murska Sobota	11	34
Gornja Radgona	9	24
Dolnja Lendava	8	22
Ljutomer	8	32

Na konferenci so poročali okrožni načelniki o stanju v Pomurju o težavah, saj so se miličniki kot tudi nekateri komandirji vdajali alkoholu, niso opravljali dela dovolj vestno ali pa so bili odsotni in niso povedali, kje so bili. Podatek kaže tudi, kako slabo so bile zasedene postaje milice v tistem obdobju.

Postaj je bilo po evidenčnih podatkih 36 (sklepanje po številu komandirjev) in 112 miličnikov, torej le malo več kot trije na eno postajo v povprečju, s tem da so bile postaje v mestih bolje zasedene. Okraj in okrožja niso imeli povsem enake upravno teritorialne razdelitve, kot jo imajo danes. V Pomurju so imeli štiri upravne enote.

Tako so po pričevanju gospoda Kosa v okraj Gornja Radgona spadale tudi občine Trate (Velka), Sveta Ana, Benedikt in Cerkvenjak. Postaje ljudske milice izven večjih krajev so bile majhne, včasih le z dvema miličnikoma in komandirjem, ki je bil podoficir.

Na okraju sta bila načelnik uprave milice in namestnik, ki sta bila oficirja in sta imela še enega ali več miličnikov. Leta 1948 je bilo po podatkih MNZ v okrajih v Pomurju naslednje število miličnikov:

Delovno mesto/okraj	Dolnja Lendava	Murska Sobota	Gornja Radgona	Ljutomer
oficir	2	2	2	2
podoficir	/	1	/	2
miličnik	6	6	6	4
civilna oseba	1	/	/	/
zapori				
podoficir	1	/	/	/
miličniki	2	3	4	1
postaje milice				

podoficir komandir	8	9	6	4
miličniki	19	52	40	24
Gozdna milica miličnik	1	/	/	/
Industrijsko-zavodska narodna milica	12	20	15	15
miličniki pri UDB	2	3	3	3

Iz gornje tabele je razvidno, da se je število miličnikov, podoficirjev in oficirjev na okrajih od leta 1945 bistveno povečalo. Gozdna milica je spadala pod okraj in pristojnost MNZ, vendar je izvajala specifične naloge varovanja gozdov. Industrijsko-zavodska milica je bila pomožna milica, namenjena varovanju objektov državnega ali republiškega pomena. Na območju Pomurja so varovali skladišča goriva, na primer skladišče Jugopetrola v Murski Soboti, granitno industrijo Josipdol, proizvodnjo nafte Dolnja Lendava, ki je bila 15. 8. 1951 z odločbo MNZ ukinjena, miličniki pa so lahko postali varnostniki v teh podjetjih ali pa so prestopili v splošno milico.

Dobrovnik leta 1960 (FA Zavod za okolje in turizem Dobrovnik-Dobronak)

Milan Osterc

POSTAJA LJUDSKE MILICE DOBROVNIK

Postaja ljudske milice Dobrovnik je leta 1948 teritorialno pokrivala naslednja naselja: Dobrovnik, Kobilje, Motvarjevci, Filovci, Bogojina, Bukovnica, Renkovci, Turnišče, Žitkovci, Strehovci, Filovske gorice, Dobrovniške gorice, Strehovske gorice. Število prebivalcev je bilo 8 000 na približno 115 kvadratnih metrov, postaja je bila v zasebnih prostorih.

Pokojni Jože Pintar je v svojem dnevniku zapisal, da je bil 19. aprila 1948 z Goriškega razporejen na Postajo ljudske milice Dobrovnik, kjer je takoj začel z delom.

Pol. Lendava

Tek. št.	Sedež in naziv postaje LM	Število org. LM na postaji		Imena naselij, ki jih kontrolira postaja LM	Število prebivalcev občine post. LM	Površina v m ² postaja post. LM	Vrsta kokuakacij	Oddaljenost postaje LM v kilometrih od					Število v katerih je nastala mreža postaja LM		Opomba	
		1	2					3	4	5	6	7	8	9		10
1	Postaja LM Dol. Lendava	14	15	Pol. Lendava, Dol. Lendava, Kobilje, Motvarjevci, Filovci, Bogojina, Bukovnica, Renkovci, Turnišče, Žitkovci, Strehovci, Filovske gorice, Dobrovniške gorice, Strehovske gorice.	13.000	117	vešta	0,5	0,5	1,0	-	1	1	1	1	2000 okt. 1948 3. avg.
2	Postaja LM Dobrovozič	5	1	Pol. Lendava, Dol. Lendava, Kobilje, Motvarjevci, Filovci, Bogojina, Bukovnica, Renkovci, Turnišče, Žitkovci, Strehovci, Filovske gorice, Dobrovniške gorice, Strehovske gorice.	8.000	93	vešta	15	0,500	13	0,500	15	1	1	1	2000 okt. 1948
3	Postaja LM Srešovci	9	6	Pol. Lendava, Dol. Lendava, Kobilje, Motvarjevci, Filovci, Bogojina, Bukovnica, Renkovci, Turnišče, Žitkovci, Strehovci, Filovske gorice, Dobrovniške gorice, Strehovske gorice.	4.000	119	vešta	15	0,500	6	0,500	10	1	1	1	2000 okt. 1948

Dokument MNZ iz leta 1948 o postajah ljudske milice v okraju Dolnja Lendava. (Zgodovina pomurske policije in orožništva, 2014, stran 145)

Po pričevanju Janeza Šabjana iz Dobrovnika je bil leta 1945 za komandirja Postaje narodne milice postavljen Marjan, vendar se priimka ne spomni. Komandir je imel ženo iz vasi Strehovci, ne pozna pa njegove zgodbe in poti po tem, ko ga je leta 1952 zamenjal Jože Oblak. V času od 1945 leta sta z Marjanom kot miličnika delala tudi Ignac Temlin iz Kmaovca in Ignac Zadravec iz Nedelice.

Komandirji Postaje milice Dobrovnik po drugi svetovni vojni

Marjan, priimek ni znan, je bil komandir od leta 1945 do leta 1952. V času od 1952 pa do 1960 se je zamenjalo več komandirjev, in sicer Jože Oblak, Alojz Gorišek in Anton Zrimšek, ki je leta 1960 odšel za komandirja PM Gornja Radgona. Ivan Kolenc je prevzel vodenje postaje od 1960 dalje. Leta 1967 se na podlagi Zakona o notranjih zadevah Postaja milice Dobrovnik preimenuje v Oddelek milice Dobrovnik. Radomir Milinkovič je bil komandir oddelka od 1. 1. 1975 do 1. 9. 1988, Boris Osterc od 1. 9. 1988 do 15. 5. 1991, Milan Osterc od 15. 5. 1991 do 19. 9. 1991, Alojz Kramar od 19. 9. 1991 do jeseni 1994, Franc Lutar od jeseni 1994 do januarja 1996, ko se Oddelek milice Dobrovnik zapre in ostane še do danes le kot Policijska pisarna Dobrovnik.

Milan Osterc

SPOMINI MILIČNIKOV

Jože Oblak

Zgodbo Jožeta Oblaka sem zapisal po pripovedovanju njegove žene Angele Kuzma, poročene Oblak, ki je bila rojena 1929 leta v Gaberju.

Jože Oblak je bil rojen 19. 3. 1922 leta v Radgonici pri Litiji v številčni družini. V Lendavo je prišel koncem leta 1945 s Kozjanskim odredom partizanske vojske. Rad je bral različno literaturo in je bil zelo razgledan. Zaposlil se je na takratnem notranjem odseku za zbiranje in varovanje orožja Lendava. Kot marljiv delavec je imel veliko idej, kako izboljšati delo. Z Angelo sta se spoznala preko njenega brata Jožeta Kuzma, ki je v tistih časih delal kot tajnik na krajevnem uradu v Gaberju. Jože Oblak je večkrat z bratom prišel k njim domov in tam sta se tudi spoznala. Leta 1948 sta se tudi poročila in skupaj zaživela v Lendavi. Po pripovedovanju Angele Oblak je bil mož premeščen leta 1949 ali 1950 za komandirja na Postajo narodne milice Črenšovci. Leta 1951 se jima je rodil prvi sin, ko sta bila še v Lendavi, pozneje pa sta imela še tri otroke, skupaj tri sinove in hčerko.

Takrat je v Lendavi obratovala tiskarna Ernesta Balkanyija, ki je poleg glasila Ljudska pravica tiskala tudi razglednice, knjige in druge publikacije. Leta 1947 je bila tiskarna nacionalizirana in večji del tiskarske tehnike so odpeljali v Ljubljano. V tej tiskarni je Jože Oblak našel tudi star pisalni stroj, ki ga je popravil in to je bil prvi pisalni stroj na takratni Postaji milice Črenšovci.

Delo milice na področju zatiranja kriminalitete

Zapis iz knjige Zgodovina pomurske policije in orožništva

Miličniki so preiskovali večino lažjih kaznivih dejanj splošne kriminalitete. Iz strokovnega biltena številka 2 leta 1953 je razviden primer dveh tatvin v Ljutomeru, in sicer klavirske harmonike in kolesa. Miličnik postaje ljudske milice je preiskoval primera z zbiranjem obvestil, razbijanjem alibija storilcu, natančnim zaslišanjem, preverjanjem navedb osumljenca in priznanjem storilca, ki je pokazal tudi, kam je predmeta skrnil. Opisan primer dokazuje, da so miličniki takrat že poznali osnove kriminalističnega dela in so to tudi uporabljali.

V istem biltenu so opisani tudi vlomi v zidanice na območju Dobrovnika, ki jih je bilo več kot 70 v letu 1952, vendar miličniki niso našli storilcev. Zaradi nezadovoljstva ljudi in ugotovljenih malomarnosti pri delu so zamenjali komandirja in vse miličnike razen enega. Vlomi so se ponavljali v letu 1953, vendar so že po tretjem vlamu prišli do prvega storilca in prek njega do cele skupine devetih storilcev, ki so skupaj vlamljali. Uspeh je zagotovilo boljše delo pri ogledu kraja, pogovor z oškodovanci in pridobitev zaupnikov - oseb, ki so miličnikom dale podatke o storilcih kaznivih dejanj.

Prav zadnji zapis povečanega števila kaznivih dejanj vlamov v zidanice na območju Dobrovnika je bil tudi vzrok, da so Jožeta Oblaka leta 1952 premestili za komandirja Postaje narodne milice Dobrovnik. Z njim se je iz Lendave preselila tudi njegova žena Angela z sinom. Za kratek čas so stanovali v zasebni hiši pri Šoošovih in bili sosedje Maryke Nagy Kardinar. Angela se spominja, da je bilo v Dobrovniku veliko ljudi madžarske narodnosti in se je redko govorilo slovensko. Njen mož je bil zelo aktiven pri svojem delu in tudi zelo uspešen. Takrat so z njim delali miličniki: Štefan Kep, Ivan Kolenc, Milan Škapin, Stane Česnik, Sedmak in Franc Beznec. Na postaji so imeli eno kolo za delo na terenu. Angela se spominja, da so delovali na terenu od Tešanovca do Genterovca. V teh krajih so bile takrat hude zime, zato so miličniki svoje delo opravljali tudi na smučeh, saj takrat še ni bilo pluzenja in urejenih cestnih povezav. Glede na to, da je bil Jože Oblak s svojimi miličniki uspešen pri odkrivanju storilcev vlamov na dobrovniškem območju, so bili vsi storilci tudi obsojeni za svoja dejanja. Vsi so dobili zaporne kazni, nekateri pa so se z odslužene zaporne kazni vrnili še v času, ko sta z ženo stanovala v Dobrovniku.

V času bivanja v Dobrovniku sta se Jože in Angela z družino preselila v večjo zgradbo v Dobrovniku, kjer so bili pred tem nastanjeni obmejni vojaki, ki so se odselili. Še pred letom 1959 je bil Jože Oblak premeščen nazaj v Lendavo za komandirja Postaje ljudske milice Lendava. Leta 1959 je Jože Oblak prevzel dela in naloge sekretarja tovarne obutve v Turnišču.

Zanimiv je zapis Jožeta Benceta o čevljarski tradiciji na spletni strani Reciklaža identitete, ki ga povzemam v celoti.

<https://reciklazaidentitete.wordpress.com/2011/12/02/planika/>

Podjetje Obutev iz Kranja, ki edino ni imelo čevljarske tradicije, je združevalo državne, zadružne in zasebne delavnice po Sloveniji; največ v Prekmurju (Turnišče z okolico, Rogaševci). Takšno poslovanje je bilo za petdeseta leta 20. stoletja težavno in nekonkurenčno, zato so iskali industrijsko alternativo. Tradicija, znanje in zaledje delovne sile so pripomogli k sicer politični odločitvi, da bo to v Turnišču. Aprila 1959 je v preurejenih zadružnih hlevih pod imenom Planika Kranj Obrat II Turnišče stekla industrijska proizvodnja čevljev. Na začetku so zaposlovali pred-

vsem mlajše čevljarke pomočnike in mojstre. V letu 1960 je 130 delavcev izdelalo 70 000 parov čevljev. Vsekakor spodbuden začetek, ki so mu sledila bolj ali manj uspešna leta poslovanja. Iz ekonomskih in političnih razlogov se je Slovenija leta 1970 odločila za pospešen razvoj manj razvitih in obmejnih območij republike (decentralizacija in policentrizem na republiški in občinski ravni). Turnišče je zaradi svoje lege in že obstoječega obrata ustrezalo tem merilom.

Svoje delo je Jože opravljal v tovarni, kamor se je vozil s kolesom. Zaradi razdalje in tudi možnosti, da se preseli, se je leta 1961 s svojo družino naselil v Turnišču. Otroci so odraščali in v sedemdesetih letih je Angela Oblak našla delo v kuhinji v Avstriji. Tudi Jože se je za njo odpravil v Avstrijo in je delal kot montažer v neki zasebni firmi. V tem času so se tudi preselili v Mursko Soboto. Jože je bil konec sedemdesetih let upokojen, Angela pa se je iz Avstrije vrnila v Mursko Soboto, kjer se je zaposlila v takratni Družbeni prehrani, ki so jo odprli leta 1975. Angela je svoje delo zaključila v takratni Družbeni prehrani leta 1988 in se upokojila. V pokoju je Jože še vedno veliko bral knjige in se izobraževal. Umrli je leta 1986.

Spomini na očeta Ivana Kolenca

Po spominu zapisal sin Ivan Kolenc

Spomini v tem prispevku so plod pripovedovanja pokojnega očeta in doživetij, ki sem jim bil priča kot otrok in pozneje kot odrasla oseba. Nekateri dogodki so zbledeli, zato se opravičujem, če sem katero od oseb nenaмерно pozabil omeniti.

Oče Ivan Kolenc je bil rojen 6. 4. 1922 v delavsko-kmečki družini na Lokvah na Trnovski planoti. V času odraščanja je občutil vso grenkobo italjanskega fašizma, saj je takratna Primorska bila priključena Italiji. Pod Italijo je služil vojsko v Gorici. Meseca julija 1942 so ga premestili z ostalimi Slovenci v Potenco (Italija), ker so se Italjani bali, da bi prestopili k partizanom.

Njegova pot se je nato nadaljevala do otoka Sicilija. Ob izkrcanju zaveznikov na otok so jih 21. 7. 1943 zajeli Američani in jih odpeljali v Alžirijo in Tunis. V Afriki

je služil kot letalski mehanik pri Angleškem kraljevem letalstvu RAF. Meseca novembra 1944 se je želja slovenskih letalcev, ki so že takrat pristopili k partizanski vojski, uresničila. Podali so se na dolgo pot iz Afrike preko Barija, Dubrovnika, Črne gore in Srbije vse do Sremske fronte. Pot od Dubrovnika do Sremske fronte so prehodili peš.

Ivan Kolenc je od 16. 5. 1945 do 8. 11. 1946 služil JLA. Po vrnitvi z odsluženega vojaškega roka se je zaposlil na Gozdni upravi Trnovo, kjer je služboval do 31. 12. 1946.

S prvim majem leta 1947 je bil sprejet v organe za notranje zadeve na delovno mesto miličnika. V začetku je služboval kot preglednik na obmejnem bloku Ajševica in občasno delal tudi na obmejnem bloku Gorica. Kasneje je delal tudi na mejnem bloku Rižana, kjer je bila vstopna oziroma izstopna točka med Jugoslavijo in cono »B« - svobodno Tržaško ozemlje. Službena pot ga je na to vodila v Ljubljano, kjer je večinoma delal v prometni milici, saj je v času od 23. 1. 1949 do 5. 3. 1949 uspešno opravil usposabljanje za inšpektorja avtomobilske vožnje. Iz Ljubljane so ga leta 1953 premestili v Prekmurje. Uprava ljudske milice Murska Sobota ga je razporedila na delovno mesto miličnika na Postajo milice v Dobrovniku. Nastanil se je na Postaji milice v Dobrovniku 270. Ob vstopu na postajo je zagledal velik hodnik. Z desne strani so bili prostori za dežurstvo, malo naprej pisarna komandirja in naravnost spalnica za miličnike in sanitarije. Levo od vhodnih vrat je bilo priročno skladišče, na koncu hodnika pa kuhinja z jedilnico. Objekt se je na južni strani spremenil v lep steklen zimski vrt. Miličniki so takrat spali v skupni spalnici in imeli svojo kuhinjo. Za kuhanje in čistočo je skrbela kuharica. Na veliki parceli okoli postaje je bil lep sadovnjak, zasajen s starimi vrstami sadnega drevja. Imeli so tudi vrtove in odbojgarsko igrišče. Takratno območje postaje je poleg Dobrovnika pokrivalo tudi naselja: Kobilje, Bukovnica, Bogojina, Ivanci, Filovci, Strehovci, Renkovci, Turnišče, Nedelica, Gomilice, Radmožanci, Genterovci, Kamovci in Žitkovci.

Delo miličnikov v tistem času ni bilo lahko, saj je potekalo ob znani »železni zavesi«, kot so imenovali mejo z Varšavskim paktom. Po terenu so se gibali večinoma peš, saj so imeli obhode večinoma izven urejenih prometnic. Obhodi so trajali več dni in strogo je bilo prepovedano, da bi prespali v hišah pri domačinih. Pred obhodom jih je vedno pregledal komandir, če so bili primerno urejeni in imajo vso opremo. Kljub prepovedi so marsikatero mrzlo noč prebili pri domačinih, ki so jih z veseljem sprejeli pod streho na toplo. V vsaki vasi so imeli svoje dobrotnike. Žal, sem si po pripovedovanju očeta zapomnil samo nekatere: mlinarja Premošo iz Turnišča in Šadla iz Bogojine ter gozdarja Baligača iz logarnice Kobilje.

Na Madžarskem je prišlo leta 1956 do krvave vstaje. Madžari so se hoteli otresti Sovjetov. Vstaja je bila zatrta. Posledično je veliko Madžarov pobegnilo na zahod.

Po pripovedovanju očeta so bili prebežniki tudi na območju Postaje milice Dobrovnik. Glavna begunska pot je potekala ob reki Ledavi, ki jim je služila kot orientacija za pot do Avstrije. Povedal je tudi, da beguncev niso zadrževali in jih ovirali na njihovi poti. Skrbeli so samo za varnost, da ne bi prišlo do neljubih dogodkov.

Tisti čas so bili njegovi najtesnejši sodelavci, ki se jih spomnim: Milan Škapin, Tone Lah in Stane Cestnik. Med službovanjem v Dobrovniku je oče uspešno končal Srednjo miličniško šolo v Tacnu. Postal je vodja obhodnega okoliša. Leta 1960 pa so ga imenovali za komandirja Postaje milice Dobrovnik.

V tem obdobju se je začela tudi motorizacija na postajah milice. Obhode so lažje opravljali, saj so imeli namesto koles motorna kolesa. Po letu 1960 so začeli prihajati novi miličniki, kolikor se jih spomnim so to bili: Ludvik Lazar, Radivoj Pantovič, Nedeljko Gavrič, Geza Rituper, Budimir Gašević, Radomir Milinkovič in Stojadin Antić.

Miličniki so takrat organizirali vrsto športnih tekmovanj v atletiki, streljanju, odbojki ipd. Tudi zimskim športom se nisi odrekli. Oče je bil velik športnik, saj je pod Italijo kot italjanski državljan bil mladinski prvak v smučarskih tekih. Glede na njegove tekaške sposobnosti je tekmoval na številnih miličniških tekaških tekmovanjih po Sloveniji.

Pri milici je prihajalo do vrste prerazporeditev. Očetu je bilo ponujeno delovno mesto komandirja Postaje milice v Beltincih. Za namero so izvedeli tudi krajani Dobrovnika in okolice ter nemudom poslali peticijo na Upravo za notranje zadeve Murska Sobota z zahtevo, da komandirja Ivana ne dajo. Po krajšem premisleku sta se z ženo Milico odločila, da ostaneta, ker imata tu dobre prijatelje in sosaščane.

V času njegovega vodenja se je takratna postaja milice preselila v blok v Dobrovniku 251/d. Oče je delal tudi kot namestnik komandirja Postaje milice Lendava, kadar je bil ta odsoten.

Spominjam se tudi zanimive anekdote, ki mi jo je oče pripovedoval še kot otroku. Oče je bil tudi strasten lovec. Mati Milica je večkrat šla z očetom na lov. Ona je ponavadi počakala pri avtu, brala knjigo ali šla gobariti. Oče se je odločil, da bo šel na srnjaka tik ob mejnem pasu z Madžarsko. Čez čas se mu je srnjak prikazal in oče ga je ustrelil. Nato je poklical ženo: »Milica, Milica pridi mi pomagati!« Želel je, da mu mati pomaga odnesti srnjaka do avta. Vse to dogajanje sta slišala graničarja, ki sta ravno takrat patroljirala ob državni meji. Takoj sta prišla do očeta in ga odpeljala na karavlo v Žitkovcih. Oče je sicer poznal komandirja karavle in tudi vojake, ker so miličniki tesno sodelovali z vojsko, toda vojaka sta bila novinca in očeta nista poznala. Vzeli so mu puško in ga izpustili. Drugi dan je oče odšel po

puško na karavlo. Pred vhodom ga je ves nasmejan pričakal komandir karavle. Vrnil mu je puško in mu pokazal zapisnik, ki sta ga o tem dogodku zapisla vojaka. V zapisniku sta vojaka zapisala: »Bila sva ob tome i tome graničnom stubu i odjednom začujeva pucanj i nakon toga neko viče milica, milica pomozi.« Graničarja sta namreč mislila, da nekdo strelja in kliče miličnike.

V času svojega službovanja je preživel veliko lepih in težkih trenutkov in se 31. 12. 1974 upokojil.

Marjan Kardinar, župan občine Dobrovnik, o Ivanu Kolencu

Novonastali dvojezični občini Dobrovnik je pri iskanju in urejanju poslovnih prostorov pomagal Ivan Kolenc starejši kot nekdanji komandir milice. Za začasno rešitev je občini ponudil dve pisarni v policijskih prostorih v Dobrovniku. Tako je v prvem mandatu samostojne občine župan s sodelavkama in občinskim svetom »uradoval« na policiji.

Dobro sodelovanje med občino in policijo pa se nadaljuje vse do danes. Zanimivo je, da sedaj policija uraduje in domuje v CZR – Centru za zaščito in reševanje Dobrovnik. Dobro se vedno vrača z dobrim.

Nekdanja zgradba Postaje ljudske milice Dobrovnik do leta 1965, danes je to stanovanjska hiša Dobrovnik št. 279. (osebni arhiv Milana Osterca)

Ludvik Lazar

Ludvik Lazar pripoveduje o Postaji ljudske milice leta 1959. Ludvik Lazar je začel svojo pot in kariero miličnika na postaji 15. aprila 1959 leta.

Ob prihodu na postajo ga je sprejel komandir Zrimšek Anton, ki ga je leta 1960 zamenjal Ivan Kolenc. Takratni miličniki na Postaji milice Dobrovnik so bili še Stane Milosavljevič, Milan Škapin, Stojadin Antič, Budimir Gašević, Franc Semenič (odpuščen iz milice 1958), Franc Beznec, ki je umrl 1957, Štefan Kos pa je odšel pred prihodom Zrimška. Takrat je bilo kar nekaj kadrovskih menjav. Na Postaji ljudske milice Dobrovnik je bilo od šest do osem miličnikov s komandirjem. Z njim so v času službovanja Ludvika Lazarja delali še Nedeljko Gavrič, Štefan Časar, Geza Rituper, Stanko Petek, Radomir Milinković, Štefan Bernjak in Radivoj Pantovič od leta 1960. Takrat so bili teritorialno razdeljeni na tri varnostne okoliše, in sicer:

- varnostni okoliš je zajemal naslednja naselja: Dobrovnik, Kobilje, Radmožanci, Genterovci, Kamovci, Žitkovci;
- varnostni okoliš je zajemal naslednja naselja: Motvarjevci, Pordašinci, Čikečka vas, Bogojina, Ivanci, Filovci, Bukovnica, Strehovci;
- varnostni okoliš je zajemal naslednja naselja: Renkovci, Turnišče, Gomilice, Nedelica, Brezovica.

Kolesa so bila takrat edino prevozno sredstvo. Kasneje v letu 1962 so si nekateri kupili motorje in z njimi opravljali tudi službo.

Fotografija iz leta 1959 od leve proti desni stojijo Semenič, Lah, Kolenc, Antič, čepijo Lazar, Rituper in Gašević.

Miličnika kolesarja, Ludvik Lazar levo in Rituper Geza desno.

Od leve proti desni Pantović Radomir, Rituper Geza in Ludvik Lazar leta 1961.

Leta 1961, zbor pred športnimi igrami na OŠ I. Murska Sobota

*Motoristi Postaje ljudske milice Dobrovnik leta 1963 od leve proti desni
Kolenc, Škapin, Lah, Antić, Lazar, Rituper, Gašević.*

Študenti Višje šole za notranje zadeve v Tacnu leta 1968, z lovoriko Ludvik Lazar.

Študenti višje šole 1968. Lazar Ludvik čepi prvi z leve.

*Kontrola cestnega prometa na cesti Bogojina–Dobrovnik.
Miličnika Pugelj Janez in Dušan Kolarič.*

*Odbojkaši PM Lendava, OM Dobrovnik in vojaki po letu 1978.
Vse prikazane fotografije so iz osebnega arhiva Ludvika Lazarja.*

Karierna pot Ludvika Lazarja se je začela na Postaji ljudske milice Dobrovnik 1959. Na šolanje na višjo šolo je odšel leta 1968 in po končanem šolanju še nekaj

časa delal na oddelku milice. Leta 1972 je bil z odločbo razporejen na delovno mesto komandirja Postaje mejne milice Dolga vas. Leta 1975 je bil premeščen na Postajo milice Lendava, kjer je kot komandir PM Lendava deloval do leta 1980. Omenjenega leta je bil premeščen na Sektor stalnega dežurstva pri takratni UNZ Murska Sobota za vodjo sektorja. Delo je opravljal do upokojitve.

Leta 1991, čeprav je bil že v pokoju, je priskočil na pomoč kot vodja takratnega Centra za vojne ujetnike Puconci, kjer je deloval do odhoda zadnjega vojaka iz centra.

Dobrovnik 30. januarja 1960 leta (FA Zavod za okolje in turizem Dobrovnik-Dobronak)

Pantović Radivoj

Pantović Radivoj je bil leta 1960 vojak v Tolminu. Na poziv se je 2. februarja 1960 udeležil sprejemnih izpitov v Ljubljani za delo miličnika. V juniju istega leta, ko je bil že odpuščen iz vojske, je dobil na dom obvestilo, da je sprejet na delo miličnika in je od 1. avgusta 1960 dalje razporejen na Postajo ljudske milice Dobrovnik. Takratna plača je bila 15 800 jugoslovanskih dinarjev.

Leta 1980 je zapustil Oddelek milice Dobrovnik in odšel na delo na UJV Murska Sobota. V času njegovega odhoda leta 1980 je bil komandir oddelka milice Radomir Milinković kot vodja varnostnega okoliša. Pomočniki vodij varnostnega okoliša in miličniki so bili takrat še: Ernest Bedek, Štefan Vouri, Oto Gumilar, Nedeljko Gavrič in Božo Pongrac.

Radivoj Pantović, decembra 1962 leta v Dobrovniku. (osebni arhiv Radivoja Pantovića)

Bojan Gavrič
Nedeljko Gavrič (1938 – 1984)

Nedeljko Gavrič se je rodil 25. 9. 1938 v vasi Osojnica v Bosni in Hercegovini, po narodnosti je bil Srb. Osnovno šolo je obiskoval v Maglaju. Do odhoda v JLA je pomagal staršem na domači kmetiji. Leta 1958 je odšel služiti vojaški rok v Beograd v Titovo gardo. Po odsluženem vojaškem roku, ker je bil vzoren in zaupanja vreden vojak, je dobil ponudbo za delo miličnika. Ponudbo je sprejel in se leta 1960 zaposlil na Postaji milice v Lendavi. Med delom se je izobraževal na Srednji miličniški šoli v Ljubljani, ki jo je tudi uspešno končal. Leta 1962 je bil premeščen na Oddelek milice Dobrovnik. Čez leto dni se je poročil z Ano Casar, s katero ima dva otroka Cvetka in Bojana. Na oddelku milice je opravljal delo vodje varnostnega okoliša, pokrival je vasi

Turnišče, Renkovci, Gomilice, Nedelica, nekaj časa pa tudi Kobilje in Prosenjakovci. Za delo na terenu je uporabljal najprej kolo, kasneje pa tudi moped. Miličniki so imeli na oddelku samo en miličniški avto fiat 750-Fičo, ki pa je bil namenjen za hitro posredovanje. Svoje delo je z veseljem opravljal, dobro je skrbel za varnost ljudi, prav tako so ga ljudje vzeli za svojega miličnika in je bil zelo priljubljen, kar pa nekaterim vodilnim ni bilo najbolj po volji.

Veliko je sodeloval z lokalno oblastjo, takratno obmejno vojsko, s katero so imeli redna srečanja (športna, kulturna, predvsem pa na prireditvah ob državnih praznikih). V prostem času je rad ribaril in nabiral gobe. Upokojil se je leta 1984, žal, je tragično preminil dva meseca po upokojitvi 7. 12. 1984.

Jasna Milinković
Radomir Milinković (1937–2020)

Radomir Milinković se je rodil 15. maja 1937 v hribovski vasi Sivčina v Srbiji kot najmlajši od štirih otrok Žarka in Pantelije Milinković. Osnovno šolo je obiskoval v Milandži in Ivanjici. Do odhoda v Jugoslovansko ljudsko armado leta 1958 je kmetoval na družinski kmetiji v Sivčini. Vojaški rok je služil v Bitolju (Makedonija), Bjelovarju (Hrvaška) in Murski Soboti (Slovenija). Kot vzoren vojak je leta 1960 dobil ponudbo za zaposlitev v Slovenski milici. Po kratkem dopustu v rojstnem kraju je ponudbo sprejel in se zaposlil na Oddelku milice v Prosenjakovcih. Delo med ljudmi na terenu ga je izjemno veselilo in se je rad spominjal svojih poklicnih začetkov med dobrimi ljudmi na Goričkem. Leta 1963 se je poročil z učiteljico Etelko Graber in leto pozneje se jima je rodila hči Melita. Radomir je v Prosenjakovcih delal do leta 1965, ko je službovanje nadaljeval na Oddelku milice v Dobrovniku, kjer se mu je istega leta rodila hči Jasna. Od leta 1967 do 1969 se je izobraževal na Srednji miličniški

šoli v Ljubljani. Leta 1975 je postal komandir Oddelka milice v Dobrovniku. Miličniki so imeli v majhnem kolektivu veliko dela, ves čas so morali biti v pripravljenosti in skrbeti za varnost ljudi. Leta 1985 ga je razveselilo rojstvo vnuka Darjana. Leta 1988 je napredoval v pomočnika postaje milice na mejnem prehodu Dolga vas, kjer je delal do upokojitve 31. marca 1991. Po njej se je posvetil kmetovanju in vinogradništvu, zelo rad je imel živali. Dolga leta je bolehal zaradi odpovedi ledvic; preminil je 28. oktobra 2020 v Dobrovniku, kjer je tudi pokopan.

Božo Pongrac

Leta 1979 se je Božo Pongrac prijavil na razpis za miličnika pripravnika. Sprejemne izpite je uspešno opravil in 4. julija 1979 oblekel miličniško uniformo ter začel službovati na takratnem OM Dobrovnik. Jeseni istega leta je nadaljeval s šolanjem v šoli za miličnike pripravnike v Mariboru ter leta 1980 pridobil naziv miličnika. Vrnil se je v domači kraj in nadaljeval z delom na PM Lendava, kjer je napredoval najprej na delo pomočnika vodje varnostnega okoliša (PVVO) in zelo hitro prevzel še delo vodje varnostnega okoliša (VVO).

Milan Osterc

MILICA PO DRUGI SVETOVNI VOJNI

Prvih dvajset let po drugi svetovni vojni je bilo zelo težkih za prebivalce FLRJ in LR Slovenije, miličniki pa so v celoti delili usodo prebivalstva. Iz najprej zelo vojaško organizirane milice in zametkov nove kriminalistične službe je nastala nova moderna milica in strokovno usposobljena kriminalistična služba. Miličniki so bili v začetku slabo oblečeni, dostikrat tudi lačni, v slabih stanovanjskih razmerah in brez pravih pogojev za delo. Strokovno znanje in usposobljenost sta bili slabi, edino orožja je bilo dovolj.

Zelo hitro so vzpostavili pristen stik s prebivalstvom. Bolj, kot so se oddaljevali nepriljubljeni ukrepi oblasti (obvezni odvzem pridelkov, prepoved zakola živine doma ipd.), boljši je bil odnos milice s prebivalstvom.

Kriminalistična služba se je hitro organizirala, usposobila za delo in začela dosežati rezultate na vseh ravneh kriminalitete. S spremembo procesno-kazenske zakonodaje so postali postopki primerljivi postopkom zahodnih držav, razen postopkov UDV ali SDV, ki so bili še vedno brez procesnih garancij. Značilno za to obdobje je obilo reorganizacij okrožij, oblasti, okrajev in postaj milice.

Milica je dobila svojo šolo, v kateri se je pridobilo bistveno več znanja kot na tečajih pred tem in s šolo se začne razvijati stroka na teoretičnem področju. Miličniki v Pomurju so bili narodni zaščitniki in miličniki z nekaj-dnevnimi tečaji; predvsem bivši partizani in osebe iz družin zavednih Slovencev.

Oficirski kader je bil še slabše usposobljen. Milica ni samo delala z OZNO, ampak je delala za OZNO, za UDV oziroma SDV. V primeru prijetja osumljencev kaznivih dejanj, pripadnikov band in pozneje na terenu je po naročilu SDV tudi spremljala pomembne osebe.

Milica je dobro sodelovala s KNOJ in pozneje z graničarskimi enotami, kar dokazuje podatek, da so se miličniki v Pomurju lahko hranili v obmejnem pasu, v karavlah KNOJ. Postaje milice so, predvsem na podeželju v Pomurju, delale ne samo v slabih, ampak grozljivih razmerah, ki so se le počasi izboljševale.

Proti koncu obdobja milica dobi boljšo in ustrežnejšo opremo in boljše pogoje za delo in Pomurje svojo UNZ. (stran 172, Zgodovina pomurske policije in orožništva, 2014)

Boljši pogoji dela in življenja za miličnike

Tudi po letu 1965 so bili pogoji bivanja in dela za miličnike težki. Zato so bili miličniki Postaje milice Dobrovnik zelo veseli, ko je bil zgrajen stanovanjski blok, v katerem so dobili stanovanje vsi miličniki te postaje, ki niso imeli rešenega stanovanjskega problema. Seveda je bil v tem bloku do leta 1996 tudi Oddelek milice Dobrovnik, na naslovu Dobrovnik 251/d.

Fotografije stanovanjskega bloka v Dobrovniku (okna v pritličju desno), kjer je bil do leta 1996 Oddelek milice Dobrovnik. (osebni arhiv Ludvik Nemeth)

Svet delovne skupnosti je lahko razpolagal s sredstvi šest odstotkov od bruto plač delavcev, ki so jih delno morali dati občinam za stanovanjski sklad, preostanek pa so porabili sami za izboljšanje pogojev dela. S svojo aktivnostjo so dosegli, da je UJV pridobila zelo veliko stanovanj iz teh sredstev, iz sredstev občin in z dogovori z drugimi državnimi organi, katerih delavci so bili zakonci miličnikov ali drugih uslužbencev UJV. Svet delovne skupnosti je na UNZ Murska Sobota deloval že pred letom 1980. Del sredstev se je moralo odvajati tudi v sklad skupne porabe, iz katerega je bilo zgrajeno počitniško naselje na Debelem rtiču in v drugih turističnih krajih.

Komandirji postaj milice leta 1966

Alojz Vidovič je bil leta 1966 komandir Postaje milice Cankova, Roman Vergan komandir Postaje milice Grad, Ivan Kolenc komandir Postaje milice Dobrovnik in Viljem Peček komandir Postaje milice Lendava.

Sistemizacija UJV leta 1967

Uprava javne varnosti Murska Sobota je imela 1967 leta 163 redno zaposlenih in sedem delavcev na šolanju. Na UJV sta bila poleg načelnika dva delavca v službi milice (vodja in inšpektor za promet), na mejni službi en delavec, kriminalistična služba je imela devet delavcev, ostalo pa so bili miličniki na postajah milice. Pod UNZ so spadali tudi občinski zapori v Murski Soboti, kjer je bilo zaposlenih pet paznikov in vodja zapora.

Splošne postaje so bile: Postaja milice Lendava in oddelek v Dobrovniku, Postaja milice Ljutomer, Postaja milice Murska Sobota z oddelki Moščanci, Beltinci, Cankova, Grad, Rogaševci, Šalovci in Postaja milice Gornja Radgona z oddelkoma Slatina Radenci in Videm ob Ščavnici. Prav tako so imeli Postajo mejne milice Dolnja Lendava in Postajo mejne milice Dolga vas-Lendava. Na splošnih postajah so bili sistemizirani vodje obhodnih okolišev in miličniki, na mejnih postajah pa vodje skupin in miličniki kontrolorji. Pred reorganizacijo je bila ukinjena Postaja milice Prosenjakovci, ki je imela leta 1966 še komandirja in dva miličnika.

Postaje milice s splošnim delovnim področjem kot občinske postaje milice

Po določbah Zakona o notranjih zadevah iz leta 1967 so skupščine občin začele ustanavljati postaje milice s splošnim delovnim področjem. Hkrati so bile ukinjene druge manjše postaje ali spremenjene v oddelke milice. Tako je Skupščina občine Lendava 16. 6. 1967 ustanovila Postajo milice Lendava in Oddelek milice Dobrovnik, kjer je bilo sistemiziranih 18 delovnih mest. Hkrati sta bili ukinjeni prejšnji Postaji milice Lendava in Dobrovnik. Postaja milice Črenšovci pa je bila očitno ukinjena že prej. V predlogu za ustanovitev RSNZ je tudi, da je bil poleti leta 1966 ustanovljen mejni prehod I. kategorije v Dolgi vasi.

Razmere leta 1979

Postaja milice Lendava II. kategorije je imela sistemiziranih 29 delovnih mest, od tega 25 delovnih mest PUO. Matična enota je imela komandirja postaje in pomočnika, Oddelek v Dobrovniku pa komandirja oddelka, dve vodji varnostnega okoliša I. kategorije sta bila na matični enoti. Od petih vodij varnostnega okoliša II. kategorije so bili trije na oddelku in dva na matični postaji ter skupaj šest pomočnikov vodje varnostnega okoliša. Na matični enoti so imeli dva stalna dežurna miličnika in vodnika službenega psa. Vodja pisarne in administratorka sta bili na matični enoti in dve snažilki, po ena za vsako enoto.

Drago Ribaš

NACIONALISTIČNA GIBANJA NA NARODNOSTNI OSNOVI

V 70-ih letih se je z ustavo SFRJ iz leta 1974 okrepila vloga republik pred federacijo, na drugi strani pa se je politika pripravljala na razmere po smrti predsednika Tita. Po Titovi smrti maja 1980 so se zelo hitro začela prebujati nacionalistična gibanja, ki so prej delovala podtalno ali vsaj ne tako očitno. Reakcija na večjo vlogo Srbije v avtonomnih pokrajinah je bila najprej na Kosovu, kjer so leta 1981 izbruhnile množične demonstracije, ki jih je z veliko težavo zatrla milica iz cele države z neuradno pomočjo vojske. Prvi val demonstracij je bil izjemno velik in tudi reakcija na njih je bila ostra. Pozneje je na Kosovu ostal vod Zvezne milice - miličniki iz cele države - vse dokler slovensko vodstvo ni leta 1990 svojih miličnikov odpoklicalo.

Zelo pomembno v tem času je bilo srbsko nacionalistično gibanje, ki je sledilo idejam velike Srbije in jih s prihodom Slobodana Miloševića na oblast v srbski komunistični partiji tudi v resnici začelo uresničevati. Slovenski izobraženci, ki so se zbirali in pisali v takratno Novo revijo, so prav tako videli Slovenijo kot del Jugoslavije, vendar v državni obliki konfederacije, v primeru, da to ni izvedljivo, pa kot samostojno državo. Z vse večjo zahtevo federacije po podpori nerazvitim republikam in avtonomni pokrajini in s slovenskimi težavami v gospodarstvu, so takšne ideje hitro padle na plodna tla.

Ob vse hujši gospodarski krizi konec 80-ih let so bili nacionalizmi še bolj mamljivi za aktualno politiko. Srbska politika je začela z mitingi rušiti najprej oblast v avtonomnih pokrajinah Kosovo in Vojvodina in nato še v Črni Gori. Državno in politično vodstvo Slovenije je ta dogajanja obsodilo, zato je Srbsko vodstvo poskušalo z mitingom resnice 1. 12. 1989 v Ljubljani zrušiti politično vodstvo republike Slovenije, vendar se jim zaradi odločnega odziva milice in državnega vodstva to ni posrečilo. Vsi ti dogodki pa so vodili v večstrankarske volitve v Sloveniji in Hrvaški leta 1990 in pozneje tudi v preostalih republikah. V Sloveniji so na teh volitvah zmagali predstavniki novih strank, organizirani v Demos, ki je po prevzemu oblasti sprejel politično smer, da Slovenija izstopi iz skupne države. Decembra istega leta je odcepitev in osamosvojitve na referendumu potrdila velika večina prebivalstva.

Politično vodstvo je pripravilo za razdružitve pravne temelje in ustrezne predpise in 25. 6. 1991 razglasilo neodvisnost Republike Slovenije. Jugoslovansko, predvsem pa srbsko vodstvo, tega nista sprejela in sta poskušala z intervencijo JLA ta proces ustaviti, vendar se jim po odločnem uporju slovenske policije in Teritorialne obrambe s podporo večine naroda to ni posrečilo.

Milan Osterc

ZGODOVINA SE PONAVLJA

Polijski oddelek Dobrovnik je imel dolgoletno tradicijo dela na različnih področjih in pod različnimi imeni, od Postaje ljudske milice do današnje policijske pisarne. Na oddelku, kjer je bilo zaposlenih povprečno šest miličnikov s komandirjem oddelka, posebnih težav pogojenih s kriminalom niso imeli. Občasno pa se jim je pripetil kakšen dogodek, ki je, tako ali drugače, razvrednotil ali celo izničil njihove dobre rezultate dela.

Stalna tekmovalnost med matično enoto - Policijsko postajo Lendava in njenim »sinom« - Policijskim oddelkom Dobrovnik je tako prve kot tudi druge spodbujala za čim uspešnejše delo. Statistiko pa so lahko uporabljali na dva načina, odvisno od potreb obeh enot. Če je bila na primer statistika na postaji slaba, so odgovorni vključili v svoja poročila rezultate oddelka. Če pa je bila statistika dobra, je šlo za tekmovalnost in so rezultate oddelka prikazovali ločeno.

V tistem času je oddelek na letni ravni v povprečju obravnaval med 20 in 30 kaznivih dejanj, v veliki večini kaznivih dejanj tatvin. Postaja je na letni ravni imela okrog 200 kaznivih dejanj. Za zaposlene, tako na postaji kot na oddelku, je to pomenilo, da so storili vse, da je bilo število kaznivih dejanj raziskano v čim višjem odstotku, saj so sicer nastopile težave. Res pa je, da lahko črni oblaki, od časa do časa, zaidejo tudi na območje takratnega Oddelka milice Dobrovnik, kar se je pokazalo ob koncu osemdesetih let prejšnjega stoletja. Za boljše poznavanje dela miličnikov prilagam še zelo zanimiv delni prepis iz knjige Zgodovina o delu miličnikov na OM Dobrovnik.

Neko ponedeljkovo jutro so prišli na policijski oddelek štirje krajani iz vasi Žitkovcev in prijavili tatvine in vlome v kokošnjake, zajčnike in hleve ter tatvine kokoši, zajcev, gosk in rac. Komaj je takratni dežurni na oddelku uspel zbrati in zapisati vse znane osnovne podatke o ukradenih živalih, so na oddelek prišli še štirje drugi krajani iz iste vasi in prijavili, da je bilo tudi njim v nočnem času ukradeno nekaj kokoši, zajcev, rac in gosi. Vse te prijave so pomenile za oddelek alarm. Zato so o tem hitro obvestili vse vodje varnostnih okolišev in miličnike, komandir oddelka pa je odredil takojšnje zbiranje podatkov, da se čimprej izsledi neznanega storilca.

Po prvih prijavah ni nihče predvideval ali kakor koli domneval, da bo to nočna mora za oddelek in zaposlene. Zato so prve prijave spremljali in obravnavali kot običajne prijave. Pri ogledu kraja kaznivih dejanj je bilo ugotovljeno, da je neznan storilec prišel od zadnje strani preko travnika do zajčnika, kokošnjaka ali drugega prostora, kjer so oškodovanci imeli kokoši, zajce in druge domače živali. Prostore

je brez težave odprl, saj so bili običajno zaprti le z zatičem in iz njih ukradel nekaj kokoši, zajcev in drugih domačih živali, ki so bile v teh objektih.

Neznani storilec je pri vsakem izmed oškodovancev pustil nekaj živali, s tem je vsaj za nekaj časa prikril tatvino, saj če bi ukradel na primer vse kokoši, bi se to takoj videlo. Enako je bilo tudi pri drugih tatvinah živali. Po tatvini je kraj zapustil po isti poti in od tam odšel v smeri lokalne in regionalne ceste, kjer pa se je vsaka sled izgubila. Miličniki Oddelka milice Dobrovnik nikakor niso mogli sprejeti dejstva, da imajo več kot polovico vseh, v tistem obdobju prijavljenih kaznivih dejanj neraziskanih, zato so poskušali z različnimi oblikami dela neznanega storilca ali pa storilce izslediti, vendar jim to ni takoj uspelo.

V dogovoru z vodstvom ali pa kar na lastno spodbudo so v nočnih urah postavljali zasede, da bi ujeli storilca ali storilce, opravili so nešteto pogovorov z vaščani, pregledali in nadzirali so bližnjo in daljno okolico, vendar vse brez uspeha. Po krajšem zatišju se je neznan storilec ponovno pojavil in ponovno ukradel tako kokoši, zajce kot tudi druge pernate živali. Mnogo vaščanov je živelo v strahu, da se tudi njim ne bi dogodilo podobno kot sovaščanom. Svoje kokošnjake, zajčnike in druge prostore, v katerih so hranili domače živali, so zaklenili s ključavnicami, a tudi ta ovira neznanega storilca ni odvrnila od vlomov in tatvin.

Ko so miličniki Oddelka milice Dobrovnik analizirali te prijave in oškodovance, so lahko z veliko žalostjo ugotovili, da je v vasi Žitkovci vlomljeno skoraj v vsak drug kokošnjak ali zajčnik in da je na takšen ali drugačen način oškodovana vsaj vsaka druga hiša, to pa je predstavljalo tako za kolektiv oddelka milice kot tudi za vodstvo Postaje milice Lendava in ne nazadnje tudi takratno UNZ Murska Sobota velik problem, ki ga je bilo potrebno omejiti ali bolje rešiti.

Za miličnike na Oddelku milice Dobrovnik je to pomenilo mnogo neprespanih noči, preverjanje takšnih in drugačnih informacij, oseb in drugih pristopov, vendar pa je bilo vse skupaj zaman, saj so se po krajšem zatišju tatvine in vlomi ponovili in še razširili, sedaj tudi na bližnje naselje Dobrovnik. Zato so sklenili, da bodo svoje delo na tem področju poosttrili.

Miličniki so postavljali zasede, da bi izsledili neznanega storilca ali storilce, preverjali določene osebe in njihovo gibanje in zadrževanje, opravljali razne pogovore z vaščani in dobromislečimi krajanji, uporabljali različne tehnike s področja kriminalistike, iskali dokaze in naredili še marsikaj drugega, vendar se vlomi in tatvine niso prenehali. Še več. Nadaljevale so se v sosednjo vas Strehovce, posebej v vinske kleti, iz katerih je zmanjkalo orodje in predmeti.

Ko so miličniki tako poizkušali na razne načine priti na sled neznanemu storilcu ali storilcem, se jim je pokazal žarek upanja pri eni izmed mnogih tatvin kokoši v vasi Žitkovci, ko je neznan storilec starejšima krajanoma ukradel še tistih nekaj kokoši in zajcev ter dve gosi, ki so jima ostale. Starejša krajana sta vsa prestrašena o tatvini obvestila soseda, ta pa miličnike in že je stekla obširna akcija iskanja sledov. V iskanje neznanega storilca se je namesto vodnika službenega psa z matične Postaje LM Lendava vključil vodnik s Postaje LM Murska Sobota tovariš V.P.

Ob prihodu vodnika in psa na kraj tatvine in manjšega vloma (zajčnik je bil

zaklenjen, zato je neznan storilec strgal ključavnico obešanko) in glede na dejstvo, da starejša krajana, nista pregledovala okolice in vseh treh gospodarskih objektov, je bilo malo upanja, vendar je pes zaznal sled hoje v travi, zato ga je vodnik usmerjal in vzpodbujal.

Sled je vodila od zajčnika in kokošnjaka (vsi trije gospodarski objekti so bili na zadnji strani hiše, ob nekdanjih svinjskih hlevih in so mejili na večji travnik, z lokalne ceste pa niso bili vidni) proti travniku in manjšemu gozdičku, čez dovozno makadamsko pot in od tam naprej v smeri nekdanje karavle Žitkovci, nato pa levo skozi gozd do zaselka Riganoc in od tam levo v smeri manjšega romskega zaselka oziroma nekdanje gozdarske kočice v Dobrovniku.

Ves čas sledenja psu na dolgem povodcu niti vodnik niti miličnik nista spregovorila besede, vsak je pričakoval svoje - vodnik uspešno delo psa, miličnik pa uspešno raziskavo vsaj te, če že ne vseh dosedanjih tatvin in vlomov. Ko je pes nakazal sled do nekdanje gozdarske kočice in križanja gozdne poti z glavno cesto, se je sled izgubila, oziroma je miličnika skupaj s službenim psom nista uspela izslediti.

V bližnjem, manjšem naselju Romov, kjer živi nekaj romskih družin, pa je izza večjega drevesa dogajanje opazoval starejši Rom, ki se je, ko sta ga miličnika opazila, takoj skrtil. Obstajal je utemeljen sum, da je ta Rom kakorkoli povezan s tatvinami, vlomi in drugimi nedovoljenimi ravnanji in dejanji. Zato je miličnik po UKW zvezi obvestil dežurnega na oddelku in se dogovoril, da mu je poslal tri miličnike na pomoč. Vsi skupaj so opravili hišno preiskavo brez odredbe v stanovanjski hiši tega Roma, vendar brez uspeha.

Po opravljeni hišni preiskavi so se miličniki, ki so prišli na pomoč, odpravili nazaj na oddelek milice, miličnik-vodnik službenega psa in miličnik, ki je takrat na tem delu opravljal tudi naloge vodje varnostnega okoliša, pa sta se napotila v gozd in v okolico tega manjšega naselja Romov, kjer so miličniki pregledovali del po del in preiskovali teren z namenom, da dejanje raziščejo.

Pri hišni preiskavi, razen dveh očiščenih kokoši v loncu, pripravljenih za kuhanje, drugega perutninskega in zajčjega mesa niso našli, za te kokoši pa je Rom trdil, da jih je pred dnevi dobil v bližnjem naselju Kobilje, ko je pomagal pri delu, kar je bilo tudi preverjeno in potrjeno. Zato sta se miličnika, ki sta zadevo preiskovala (vodnik službenega psa s psom in miličnik) dogovorila, da se bosta ločila in vsak na svoji strani pregledala še bližnji gozd za hišo te romske družine. Pri pregledu gozda nista našla nobenih sledov, nekajkrat pa se je zaslišalo v daljavi kikirikanje, vendar glede na oddaljenost zvoka temu nista namenjala posebne pozornosti, čeprav se je v nadaljevanju izkazalo, da je tudi taka malenkost včasih pomembna.

Ko sta tako raziskovala gozd, sta videla, da se starejši Rom zadržuje na gozdni poti, čeprav glede na predhodno opravljeno hišno preiskavo in glede na druge okoliščine za to ni imel nekega posebnega razloga. Zato sta se miličnika odločila, da se bosta, vsaj navidezno, umaknila vsak v svoj del gozda in se potem neopazno, po drugi poti, vrnila nazaj na izhodišče oziroma proti poti, na kateri je njuno delo opazoval starejši Rom.

Ko sta se miličnika po približno eni uri prikritega gibanja po gozdu, ob državi meji s sosednjo Madžarsko, vsak s svoje strani vrnila do gozdne poti, sta bila oba presenečena, ko sta, že prej opaženega starejšega Roma, izsledila v notranjosti gozda. V rokah ni imel ničesar, a na vprašanje, kaj išče v tem delu gozda, ni znal odgovoriti.

Miličnik-vodnik službenega psa si je takrat dovolil nekaj, kar ni bilo in ni niti danes v skladu z veljavnimi predpisi, bilo pa je učinkovito in hkrati za prekinitev kaznivih dejanj nedvoumno poučno, čeprav je miličnik miličnika-vodnika ves čas rotil, da naj tega ne dela, to ni pomagalo. Miličnik-vodnik službenega psa je psu snel nagobčnik in mu odpel sledilni jermen. Ko je Rom videl, da pes ni pripet in da nima nagobčnika, se je tega ustrašil in se s hrptom stisnil k debelejšemu hrastu ter prosil miličnika-vodnika, naj službenega psa priveže. Miličnik-vodnik je na to prošnjo odgovoril z besedami: »Veš, moj pes že nekaj dni ni jedel ničesar in če te bo zdaj začel jesti, si boš sam kriv, ker ne poveš, kam si skril kokoši in zajce, ki si jih ukradel.« Nato se je začel oddaljevati od psa, kateremu je pred tem ukazal mirovanje. Po nekaj korakih, ko se je miličnik-vodnik službenega psa oddaljil od psa in Roma, ki se je še vedno ves prestrašen s hrptom oklepel hrasta in po tem, ko se je službeni pes po ukazu mirovanja na mestu dvignil, je starejši Rom uvidel, da se zadeva ne bo dobro končala, posebej ne, ker je pes naredil nekaj korakov proti Romu.

Res pa je, da je vodnik ves čas imel svojega psa pod stalnim nadzorom, pes pa je vodnika popolnoma ubogal, ker so bili vsi gibi in vsa ravnanja službenega psa dobro naučeni. Če bi na primer vodnik pokazal z roko psu, naj vstane in ob tem podal še ustrezen ukaz, bi pes to storil, česar pa Rom ni vedel. Miličniku z Oddelka milice Dobrovnik je bilo tako ravnanje miličnika-vodnika psa povsem nesprejemljivo, vendar mu je zaupal, da ve, kaj dela. Rom je bil ves prestrašen, kaj se bo zgodilo, nemo je opazoval gibanje in premike službenega psa. Vodnik se je namenoma zadrževal za hrptom Roma, zato si je lahko privoščil marsikaj, tudi to, da je službeni pes, le nekaj metrov pred Romom sedel in nepremično opazoval Roma. Miličnik-vodnik pa je Romu rekel, da sedaj pes razmišlja, kaj naj najprej poje - je to ena ali druga noga ali kaj drugega.

Tudi miličnik z Oddelka milice v Dobrovniku ni bil popolnoma prepričan, da se zadeva ne bo kakor koli prelevila v prepovedano ravnanje miličnika-vodnika službenega psa, za kar bo posledično odgovarjal tudi sam. Zato je tudi on prosil vodnika: »Lepo te prosim, daj priveži psa in mu natakni nagobčnik, da se kaj ne zgodi!« Vendar mu je vodnik odgovoril, da to ni mogoče, ker si sedaj tudi sam ne upa prijeti psa, saj ne ve, kaj bo naredil in kje bo začel gristi in jesti. Vsakemu je jasno, kako se počuti človek, ki sliši take besede in kakšen strah se lahko naseli v človeka.

Miličnik z Oddelka milice v Dobrovniku je vedel, da je vodnik psa sicer znan po tem, da kdaj pretirava, vendar pa je bil njegov pes eden najboljših v takratni državi za naloge sledenja in druge dolžnosti, ki jih miličniki opravljajo s svojimi štirinožnimi prijatelji. Zato ga je še nekajkrat prosil, da naj ne počenja tega in naj psa priveže. Vendar to ni zaleglo, saj je službeni pes še vedno nepremično sedel

nekaj metrov pred drevesom, na katerega je bil s hrptom naslonjen Rom, od strahu pred dejanji službenega psa ves trd in znojen.

Miličnik-vodnik službenega psa se je igral naprej in Romu povedal, da gre lahko domov, saj ga nihče ne zadržuje, vendar on za dejanja psa ne odgovarja, prav tako pa si psa zdaj ne upa prijeti, saj se boji, da ga bo ugriznil. Ko je Rom uvidel, da se pes ne premakne in da miličnika-vodnika ni v njegovem vidnem polju, je začel rotiti miličnika z Oddelka milice Dobrovnik, naj mu pomaga, da ga pes ne bi pojedel, sam pa bo vse povedal in pokazal, kje so kokoši in zajci, kje jih imajo zaprte in kje so gosi in race, samo naj psa privežejo in mu nataknejo nagobčnik.

Miličnik z Oddelka milice Dobrovnik je takrat ponovno zaprosil miličnika-vodnika službenega psa, tovariša V.P, da psa priveže na povodec in mu natakne nagobčnik, saj bo Rom pokazal, kje imajo domače živali, ki so bile ukradene, če pa tega ne bo storil, lahko psa spusti in naj pes dela, kar hoče. Vodnik službenega psa je brez najmanjših težav psa privezal na krajši vodilni jermen, mu nataknil zaščitno košarico in tako omogočil Romu, da se je nekoliko odmaknil od drevesa in z roko pokazal na kup vejevja ob bližnjem, manjšem hribčku.

Ko sta se miličnika z Romom približala temu kupu vejevja, so zaslišali glasove podobne vreščanju rac ali podobno, vendar nikakor niso uspeli prepoznati zvoka, še manj pa določiti kraj, od koder se je ta zvok slišal. Miličnik je Romu ukazal, naj začne odmetavati vejevje. Ko je odstranil večji kup vejevja, se je na manjšem hribu pokazala večja luknja z lesenimi deskami, zato je miličnik zahteval, da se vse vejevje odstrani, miličnik-vodnik službenega psa in pes pa sta odmetavanje vej opazovala od daleč.

Ko je Rom odmetal vse veje, ki so bile pred jamo, se je pokazalo, da so neznani storilci skupaj s tem Romom v jamo, veliko približno devet metrov krat pet metrov, skrili večjo količino, v zadnjem obdobju iz vasi Žitkovci in Dobrovnik, ukradenih domačih živali; od kokoši, zajcev do gosk in rac. Vhod v jamo, ki je pred leti služila kot priročni peskokop, so Romi zaprli z lesenimi vrati, ki so bila prav tako ukradena pred nekaj več kot enim letom ob prvih tatvinah in vlomih v vasi Žitkovci, vse skupaj pa so dodatno zamaskirali tako, da so pred vhod nanosili in odvrgli suhe veje in druge veje, ki so jih odlomili v gozdu. Ko so prišli kupci za ukradene kokoši ali zajce, so jih polovili in jih dali v vreče ter jih prodali, predvsem Romom iz sosednje Madžarske.

Živali so občasno hranili tako, da so jim skozi odprtine v vratih trosili koruzo v storžih, pobrano z bližnjih njiv takratnih posestev oziroma KG Rakičan in OE Žitkovci. Koruza pa je bila krma tudi v času zimskih mesecev, saj storilci niso izbirali časa za vlome in tatvine, prav tako pa tudi niso bili izbirčni glede ukradenih predmetov, saj so poleg tega, da so v začetku kradli le kokoši in zajce, pozneje kradli tudi vse tisto, kar se je dalo prodati, svojo neregistrirano dejavnost pa so razširili na vinograde in vinske kleti v Dobrovniku in Strehovcih.

Po prvih ocenah je bilo v gozdni jami več različnih kokoši, zajcev, gosi in rac, zato so imeli miličniki takratnega Oddelka milice Dobrovnik navkljub uspehu velik logistični problem, kako vse te kokoši, peteline, zajce, gosi in race poloviti,

jih ustrezno popisati in jih vrniti oškodovancem, saj je bilo skoraj nemogoče na primer prepoznati rdeče kokoši in jih vrniti oškodovancu. Po vaseh je bilo ukradeno veliko število popolnoma enakih kokoši, zajcev in drugih domačih živali.

Takratni komandir oddelka je zadevo komentiral z besedami: »Kako bomo te kokoši vozili v fičku, saj ga bodo celega onesnažile.« Vendar jim je na pomoč priskočil bližnji kmet, takratni rezervni miličnik, s svojim traktorjem in večjo prikolico za prevoz svinj. Zato se je tudi komandir oddelka samo nasmehnil in začel usmerjati lov na kokoši, zajce in druge domače živali v jami. Temu delu pa se ni izognil niti Rom, ki je pod budnim nadzorm miličnikov moral pomagati poloviti ukradene živali.

Lov in prevoz s traktorjem in prikolico vseh v jami najdenih kokoši, zajcev, gosi in drugih živali sta trajala do poznih večernih ur, ko so tudi že uspeli, v večini primerov, oškodovancem vrniti večino ukradenih domačih živali. Nekaj kokoši, zajcev in dve gosi pa oškodovanci niso prepoznali, zato so jih začasno shranili v prazen svinjski hlev pri takratnem rezervnem miličniku in trenutnem prevozniku. Zoper Roma so odredili policijsko pridržanje.

Oddelek milice Dobrovnik 1984

Boris Osterc je prišel na Oddelke milice Dobrovnik s Postaje milice Lendava leta 1984. Takrat so na oddelku delali Radomir Milinković kot komandir oddelka, Deziderij Cimerman, Štefan Vouri, Ernest Bedek, Tanacek Bela, Drago Varga, Franc Lutar. Leta 1985 je Boris Osterc odšel na šolanje na Višjo šolo za notranje zadeve v Ljubljano in se 1. septembra 1988 leta vrnil nazaj v Dobrovnik kot komandir Oddelka milice Dobrovnik.

Leta 1988 so z njim na oddelku delali Deziderij Cimerman, Drago Bedek, Viljem Bagari, Franc Lutar, Jože Gjergjek in Kotnjek Jože.

Oddelek milice Dobrovnik 1991

Milan Osterc sem bil s 15. majem 1991 razporejen na Oddelek milice Dobrovnik kot komandir oddelka. Ob mojem prihodu so bili na oddelku zaposleni Deziderij Cimerman, Franc Lutar, Viljem Bagari in Jožef Kotnjek. Jožef Gjergjek pa je bil pred mojim prihodom premeščen na PMM Dolga vas. Po osamosvojitveni vojni sta se nam kot aktivna miličnika z odločbo pridružila Jožef Prša in Dušan Halabarec.

V času osamosvojitvene vojne so bili kot rezervni miličniki 24. junija 1991 aktivirani še: Jožef Balažic, Pavel Uljančič, Metod Cigüt, Ciril Cigüt, Jože Glavač, Borut Zadavec, Vlado Zver, Andrej Biro, Ludvik Nemeth, Bojan Gavrič, Jožef Camplin, Stanko Tivadar, Alojz Lebar, Viljem Šooš in Jože Bela.

Milan Osterc

OSAMOSVOJITVENA VOJNA 1991 V SLOVENIJI

JLA je 27. 6. 1991 blokirala mejne prehode

Mednarodnemu mejnemu prehodu Dolga vas se je dne 27. 6. 1991, ob 12.30 uri v strelski formaciji začelo približevati okrog 60 vojakov JLA, ki so prišli iz stražnice Štefana Kovača in vojašnice Murska Sobota. Približno 150 metrov pred mejnim prehodom so se vojaki razvrstili v strelske položaje, pripravili orožje in se približali na razdaljo okrog sto metrov, kjer so zavzeli položaje v zaklonu.

V dvajsetih minutah je bil mejni prehod blokiran. Pogajalec JLA je prišel h komandirju milice in mu sporočil, da JLA do 14. ure ne bo ukrepala in da čakajo okrepitve iz mariborske vojašnice ter tanke, ki prihajajo iz Čakovca in Murskega Središča. Pogajalec je povedal, da želi vojska mejni prehod zasesti mirno in brez oboroženega spopada. Miličniki so s tovornimi vozili blokirali dostop po cesti do mejnega prehoda.

Fotografija iz oddaje TV Slovenija prikazuje zavarovanje mejnega prehoda Dolga vas s tovornjaki (arhiv Ladislava Bagladija)

Ob 14.25 so vojaki JLA komandirju PMM Dolga vas sporočili, da je zadnji rok za predajo prehoda ob 14.45. Na prehodu so zato umaknili vse civiliste, ker JLA za žrtve med civilisti ne bo odgovarjala. Dolgo vas je takrat branilo 20 aktivnih in rezervnih miličnikov PMM Dolga vas in pet miličnikov iz PM Lendava, ki so dostop do mejnega prehoda blokirali s tovornimi vozili civilistov. Za položajem enot JLA, okoli mejnega prehoda, so miličniki PM Lendava in OM Dobrovnik naredili obroč.

Pod poveljstvom komandirja OM Dobrovnik v zunanjem obroču je sodelovalo 40 aktivnih in rezervnih miličnikov ter 7. odred, del 6. odreda, posebni vod in 2. ter 3. diverzantski vod, skupaj 170 pripadnikov TO.

Patrulja OM Dobrovnik je ob 15. uri izven naselja Mostje na cesti ustavila kolono 15 vojakov JLA pod poveljstvom vodnika iz stražnice Žitkovci. Patrulja je vojakom preprečila prehod preko mostu čez Kobiljski potok in jim ukazala, naj se vrnejo v dovoljeni stometrski pas ob državni meji, saj kot organizirana formacija nimajo kaj iskati izven tega območja.

Vodnik je navodila miličnikov upošteval in se vrnil proti mejnemu pasu, vendar je tam z vojniki prečkal potok in se priključil formaciji JLA, ki je blokirala mejni prehod Dolga vas. Zgodaj zjutraj je bil mejni prehod Dolga vas še vedno obkrožen s približno 60 vojniki JLA. Do te ure sta v močnem nalivu obe strani vztrajali na svojih položajih in do oboroženega spopada ni prišlo.

Vojska je bila še naprej vkopana na svojih položajih in čakala na umik ali napad. Ob 8. uri so se na mejnem prehodu Dolga vas nadaljevala pogajanja med milico in JLA. V pogajanjih je vojska zahtevala predajo mejnega prehoda, saj ga bo sicer zasedla s silo. Milica in TO sta od vojske zahtevali umik iz območja mejnega prehoda ter vrnitev v stražnico. Na koncu pogajanj, ko je vojska ugotovila, da mejni prehod ne bo mogla zasesti brez pomoči oklepne enote, milica in TO zahtevata umik njihovih enot brez orožja.

Vojaki so se po zaključenih pogajanjih začeli umikati s svojih položajev z orožjem, zato je milica izstrelila nekaj opozorilnih streliv. Med vojniki je nastala zmeda in panika. To je bil povod, da so odvrgli orožje in se predali milici in enotam TO. Pri tem je bilo zajetih 62 vojakov, dva častnika in trije podčastniki JLA. Vsi so bili odpeljani v zbirne centre.

Milan Osterc (levo) 27. junija 1991 na položajih v obroču okrog PMM Dolga vas.

Brata Cigüt, Metod na levi in Ciril na desni, na položajih v obroču okrog PMM Dolga vas 27. junija 1991.

Dogovarjanje med predstavniki policije, Teritorialne obrambe, Jugoslovanske ljudske armade in civilnih predstavnikov oblasti 27. junija 1991 pred obročem okrog PMM Dolga vas.

V času blokade so bili na cesti proti mejnemu prehodu v vidnem kontaktu pove-ljujoči JLA in poveljujoča iz vrst milice in TO.

Na mostu čez reko Muro med Murskim Središčem in Petišovci iz Varaždina je ob 14.30 prodrla izvidniška četa JLA iz 32. mehanizirane brigade, ki je bila name-njena proti mejnemu prehodu Dolga vas. Sestavljena je bila iz treh tankov, štirih oklepnih transporterjev, cisterne, vozila za zvezo ter nekaj tovornih vozil, na ka-terih sta bila dva voda vojakov JLA (pehote).

V tem času je bil most blokiran s tovornimi vozili, med katerimi je bila tudi cisterna z bencinom. Zato se je kolona JLA v Murskem Središču ustavila. Po pogajanjih s TO, ko so vojaki JLA ugotovili, da barikade ne bodo mogli prebiti brez velikih žrtev in škode, se je kolona JLA preusmerila proti Razkrižju, da bi reko Muro prečkala na mostu med Razkrižjem in Srednjo Bistrico.

Na hrvaški strani mostu so kolono JLA močno ovirali tudi domačini iz Murskega Središča, sicer državljani Republike Hrvaške.

Zajetje stražnic Jugoslovanske ljudske armade

Osem miličnikov in komandir OM Dobrovnik so 29. junija 1991, ob 10.10 po pogajanjih brez oboroženega spopada vstopili na območje stražnice Žitkovci in zavzeli stražnico. Prijetih je bilo šest vojakov JLA. Ostali vojaki stražnice so bili že pred tem s poveljujočim zajeti v obroču okrog mejnega prehoda Dolga vas. V stražnici je bilo najdeno orožje in strelivo, ki so ga prevzeli pripadniki TO.

Komandir OM Dobrovnik je po posvetu z aktivnimi delavci in vednostjo operativnega štaba UNZ pripravil načrt vstopa in predaje vojaške karavle v naselju Kobilje. Tudi tokrat so bili k sodelovanju povabljeni pripadniki TO preko poveljujočega častnika za območje Lendave.

Delavci milice so se morali odločiti za samostojno akcijo, ker so imeli pripadniki TO druga dela in obveznosti. Z akcijo zavzetja stražnice niso mogli več odlašati, zato je ob 15. uri komandir OM s tremi aktivnimi in štirimi rezervnimi miličniki blokiral vojaško stražnico Kobilje. Po pogajanjih se je ob 15.30 poveljujoči vodnik predal z 12 vojaki. V stražnico so poklicali pripadnike TO, ki so s tovornimi vozili za prevzem orožja in tehnike prispeli ob 16. uri.

Delavci policije Oddelka milice Dobrovnik so zavzeli stražnico Kobilje 29. junija 1991. Na levi razoroženi vojaki stražnice, na desni sedijo od desne proti levi pokojni Viljem Šooš, Jožef Balažic in Alojz Lebar.

Fotografija je nastala pred oddelkom milice Dobrovnik julija 1991. Stojijo od leve proti desni Deziderij Cimerman, Pavel Uljančič, Viljem Bagari, Metod Cigüt, Viljem Šooš, Borut Zadravec, Ciril Cigüt, Jože Glavač, Vlado Zver, Andrej Biro, Milan Osterc, čepijo Ludvik Nemeth, Bojan Gavrič, Jože Camplin, Franc Lutar, Stanislav Tivadar, Alojz Lebar, Jožef Balažic. Jožeta Bela kot aktiviranega rezervnega miličnika ni na fotografiji, ker se je moral po nalogu svojega delodajalca vrniti nazaj na delo v Lendavo.

Oddelek policije Dobrovnik 1991, 19. september

Alojz Kramar je 19. septembra 1991 leta kot komandir prevzel vodenje Oddelka policije Dobrovnik. V času njegovega dela do jeseni 1994 leta so bili na Oddelku policije Dobrovnik zaposleni Franc Lutar, Deziderij Cimerman, Viljem Bagari, Jožef Prša, Tanacek Bela, Marjan Casar.

Jeseni 1994 leta je vodenje Oddelka policije Dobrovnik prevzel vodja varnostnega okoliša Franc Lutar, ki ga je vodil do zaprtja oddelka februarja 1996 leta. V tem času so na oddelku policije bili zaposleni še Viljem Bagari, Jožef Prša, Tanacek Bela, Marjan Casar in Albin Belovič.

Reorganizacije

V času obstoja nove države je bilo izvedenih več reorganizacij policije. Najbolj obsežna v prvem desetletju je bila reorganizacija policije na lokalni ravni leta 1996, katere namen je bil racionalizacija kadra po posameznih enotah in drugačen način dela. Posledica te reorganizacije, ki je pomenila velik poseg v delo

policije na lokalni ravni, je bila tudi ukinitve varnostnih okolišev in uvedba policijskih okolišev.

Policijski okoliši so tako postali bistveno večji in so zajemali več krajevnih skupnosti oziroma več občin. Vendar je bilo razumevanje vodij, da je njihovo delo namenjeno izključno preventivnim nalogam in sodelovanju z lokalno skupnostjo, dokaj problematično. Takšno razumevanje je na terenu povzročilo pomanjkanje operativcev na policijskih postajah za delo na področju interventnih nalog in predvsem preiskovanju kaznivih dejanj.

S projektom javne varnosti, ki ga je uvedlo Ministrstvo za notranje zadeve, so Oddelek milice Dobrovnik dokončno zaprli, delavci zaposleni v njem so bili premeščeni na PP Lendava in druge enote, v Dobrovniku je ostala le še policijska pisarna, ki je področno pokrivala naslednje vasi Strehovci, Dobrovnik, Kobilje, Žitkovci, Kamovci, Radmožanci, Genterovci, Velika Polana, Mala Polana, Brezovica, Gomilica, Nedelica, Turnišče, Renkovci.

Od leta 1996 dalje so bili delavci PP Lendava kot vodje policijskega okoliša in pisarne v občini Dobrovnik: Marjan Časar, Robert Timar in Darko Škraban.

Leta 2013 je bila opravljena reorganizacija in se je področje, ki ga je pokrivala policijska pisarna Dobrovnik, razdelilo v dva policijska okoliša, in sicer policijski okoliš z vasmi Strehovci, Dobrovnik, Kobilje, Žitkovci, Kamovci, Radmožanci, Genterovci, ki jih danes pokriva Darko Škraban in policijski okoliš z vasmi Velika Polana, Mala Polana, Brezovica, Gomilica, Nedelica, Turnišče, Renkovci, ki ga pokriva vodja policijskega okoliša Mojca Kepe.

Mejni prehod Kobilje

Mejni prehod Kobilje je bil za meddržavni potniški promet odprt 24. 8. 1997. Z vstopom Slovenije v EU 1. 5. 2004 je mejni prehod postal mednarodni mejni prehod za potniški promet osebnih vozil. Mejni prehod je odprt v letnem času med 1. aprilom in 31. oktobrom, med 7. in 19. uro ter v zimskem času med 1. novembrom in 31. marcem, med 8. in 16. uro. Na tem mejnem prehodu je v letu 2007 prestopilo državno mejo dnevno povprečno 121 potnikov oziroma 54 vozil. Mejni prehod je odprt le za potniški promet, kar pomeni, da tovorna vozila in avtobusi na tem mejnem prehodu ne smejo prečkati meje.

Zaključek

Slovenska policija se je po osamosvojitvi uspešno prelevila iz milice, začasne oborožene sile, v moderno evropsko policijo. Pri tem se je notranje utrdila in poskrbela za dvig strokovnosti na primerljivo raven najboljših evropskih policij in sprejela zunanje obveznosti mednarodnega sodelovanja, ki ga je pred tem izvajal Zvezni sekretariat za notranje zadeve Jugoslavije.

Kljub poizkusom med več reorganizacijami, da bi policija postala zgolj organ izvršilne veje oblasti, ki nadzira izvajanje prisilnih predpisov, se policija ni odmaknila od ljudi in uživa še vedno visoko stopnjo zaupanja v javnosti. Policija je morala prevzeti obveznosti varovanja oblasti tudi pred protestniki, kar je vedno izvajala strokovno ter z najmanjšo mero uporabe sile, ki je še omogočala izvedbo naloge.

Marjan Kardinar, župan Občine Dobrovnik, Dobronak Község Polgármestere

RAZVOJ LOKALNE SAMOUPRAVE V DOBROVNIKU

Občina Dobrovnik/Dobronak je bila z odcepitvijo dela občine Lendava/Lendva ustanovljena 1998 leta. Prvi dokumenti nam potrjujejo, da je bil že leta 1280 Dobrovnik sejemsko mesto, saj so se tu križale trgovske poti na vzhod in zahod, proti morju in na sever. Skozi zgodovino zasledimo tudi podatke o turških vpadih, pozneje tudi podatek o vitezi templjarjih. Zanimiv je podatek, da je cerkev imela sicer katoliško prevlado, vendar pa je za kratek čas bila tudi evangeličanska.

Prva svetovna vojna je tudi to območje zaznamovala z odhodom mladih fantov na fronto, od koder se žal niso vsi vrnili. V njihov spomin in spoštovanje je postavljen spomenik na dobrovniškem pokopališču.

Druga svetovna vojna se je odvijala tudi v teh krajih. V Strehovskih gorica je bila ustanovljena Prva prekmurska partizanska četa decembra leta 1944. Spominska znamenja, obeležja tradicije in vrednot NOB zasledimo v Trajberjevi zidnici in Voglerjevi koči.

Dobrovnik je bil skupaj s Strehovci in Žitkovci pomembno strateško območje, o čemer pričata tudi nekdanja karavla v Žitkovcih in Policijska postaja v Dobrovniku. Za časa osamosvojitve je bilo s sodelovanjem policije in takratne Teritorialne obrambe veliko pomembnih odločitev in aktivnosti.

Občina Dobrovnik vztraja pri aktivnem delovanju policije v občini in želi ohraniti nekdanjo karavlo v Žitkovcih, zdaj seveda za druge namene. Rezultat pozitivnega odnosa med dvema prijateljskima narodoma Slovenije in Madžarske je Park prijateljstva v Žitkovcih - Bödeháza. Vrednote sožitja, ki smo jih uspeli ohraniti in smo na njih tudi ponosni, pa želimo prenašati na vse naslednje generacije.

V slovenskem merilu sodi Občina Dobrovnik/Dobronak med majhne občine, razprostira se na 31 kvadratnih metrih in obsega tri naselja (Dobrovnik/Dobronak, Žitkovci/Zsitkóc in Strehovci). Na severozahodnem delu občine se razprostirajo dobrovniško–strehovske gorice, posajene z vinogradi in sadovnjaki, med katerima leži gozd s čudovitim Bukovniškim jezerom na robu, medtem ko sta južni in zahodni del tipična panonska nižina, z njivami in travniki. Naselji Dobrovnik/Dobronak in Žitkovci/Zsitkóc ležita na narodnostno mešanem območju, večinski del prebivalstva je pripadnikov madžarske narodnosti, v Strehovci pa je večina slovensko govorečega prebivalstva. V Dobrovniku živijo Romi v dveh manjših zaselkih. Občinski svet šteje enajst članov, madžarska narodna skupnost in romska skupnost imata po enega predstavnika v svetu. Kot zanimivost, ker so v občini

pripadniki slovenskega naroda v manjšini, imajo v občinskem svetu tudi svojega predstavnika.

Ob osamosvojitvi smo si zastavili cilje, da bomo v občini zagotavljali kakovostno življenje vsem občankam in občanom v zdravem, urejenem, čistem in varnem okolju. Danes po skoraj 24 letih z veseljem ugotavljamo, da nam je uspelo. Za naše najmlajše smo zgradili nov sodoben vrtec, šolo in telovadnico. Zgrajeno je bilo kanalizacijsko omrežje s čistilno napravo, imamo novo vodovodno omrežje, v večjem delu občine je bila izvedena sanacija obstoječih cest. Zgradili smo novo zdravstveno postajo in lekarno ter tako zagotovili zdravstveno oskrbo v domačem kraju. Z izgradnjo novih občinskih prostorov in rekonstrukcijo kulturnega doma je nastalo vaško jedro – občinsko središče, ki združuje institucije, kot so občina, Zavod za okolje in turizem Dobrovnik, knjižnica, krajevni urad, policija, Zavod za gozdove, pošta in zavarovalnica, vse na enem kraju. Za varnost življenja in premoženja je poskrbljeno v novem Centru za zaščito in reševanje Dobrovnik. V samem središču je tudi cerkev sv. Jakoba starejšega, Hiša rokodelcev in Etnografska hiša-Dobronoki György ház. Uredili smo vaško-gasilska domova v Strehovcih in Žitkovcih, poskrbeli smo za urejenost pokopališč in z izgradnjo zbirnega centra skrbimo za varstvo okolja.

Iskrene čestitke in zahvala vsem, ki so pripravljali in zbirali podatke za zelo dragoceno knjigo o resničnih dogodkih osamosvojitve vse do danes in vztrajali, da je knjiga neprecenljiv dokument za danes, jutri in prihodnost.

Občina Dobrovnik-Dobronak danes (FA Zavod za okolje in turizem Dobrovnik – Dobronak)

Drago Ribaš

POLICIJSKO VETERANSKO DRUŠTVO SEVER ZA POMURJE

Policijsko veteransko društvo Sever za Pomurje deluje na območju Prekmurja in Prlekije ter pokriva območja vseh 27 občin Pomurja. Sedež društva je na Policijski upravi Murska Sobota, v Ulici arhitekta Novaka 5 v Murski Soboti (spletni naslov: www.sever-pomurje.si). V dejavnost društva se vsako leto vključuje do 500 članov, ki so veterani vojne za Slovenijo iz vrst policistov, rezervnih policistov, drugih delavcev policije ter državljanov, ki so aktivno sodelovali pri aktivnostih za zaščito demokratičnih procesov v Sloveniji in v vojni za Slovenijo leta 1991 ter njihovih družinskih članov ali pa so pristopili, ker bi radi pomagali pri uresničevanju načel in ciljev društva. Zaradi lažjega delovanja smo organizirani po teritorialnem načelu v pododborih – UNZ Murska Sobota, PM Murska Sobota, PM Lendava, PM Ljutomer in PM Gornja Radgona.

Dne 16. 1. 1998 je bilo na ustanovni skupščini v Sebeborcih ustanovljeno, v skladu s spremenjeno zakonodajo o društvih – Policijsko veteransko društvo "Sever" za Pomurje, s sedežem v Murski Soboti, v Ulici arhitekta Novaka številka 5. Upravna enota Murska Sobota je dne 3. 3. 1998 izdala obvestilo o registraciji društva št. 026-41/98-7, s katerim je društvo registrirano pod registersko številko 363.

Društvo se na ravni države združuje v krovno organizacijo, imenovano Zveza policijskih veteranskih društev Sever. Ustanovljeno je bilo 26. marca 1994 v Novem mestu, združuje pa dvanajst pokrajinskih društev. Krajše poimenovano Združenje Sever na prostovoljni, nepolitični in domoljubni osnovi združuje vse udeleženske in udeležence aktivnosti za zaščito demokratičnih procesov v Sloveniji in priprav ter aktivnosti v vojni za ohranitev samostojne in suverene Republike Slovenije.

Zveza ima podeljen status nevladne organizacije, da deluje na področju vojnih veteranov in vojnih grobišč, deluje v javnem interesu, vključena je v delovanje Konference domoljubnih in veteranskih organizacij Slovenije, ki deluje pod okriljem predsednika države Slovenije in je tudi članica mednarodne Svetovne veteranske federacije.

Dosedanji predsedniki društva so bili Alojz Flisar, Franc Slokan, Iztok Trček in Ciril Magdič. V letu 2014 je postal predsednik društva Drago Ribaš. Najpomembnejše odločitve o delovanju društva sprejema skupščina, operativno pa vodi delovanje desetčlanski upravni odbor, nadzorni odbor in častno razsodišče pa skrbita, da delovanje poteka v skladu z akti in potrebami članov društva. Alojz Flisar in Ciril Magdič imata na skupščinah društva podeljen naziv Častni predsednik društva.

Društvo je prostovoljno, nepridobitno, samostojno združenje, udeleženk in udeležencev vojne za Slovenijo, ki so kot pripadniki organov za notranje zadeve sodelovali pri aktivnostih za zaščito demokratičnih procesov v Sloveniji ali pa so bili s svojimi aktivnostmi neposredno vključeni v vojno za osamosvojitve Republike Slovenije. Prav tako pa se v društvo lahko včlanijo osebe, ki sprejemajo načela in cilje društva. Društvo ima status nevladne organizacije - društva v javnem interesu na področju veteranstva.

Društvo opravlja svoje naloge v skladu s statutom in drugimi akti društva, posebni poudarek pa je ohranjanje spomina na vlogo, pomen, aktivnosti in zgodovinski prispevek milice v osamosvojitvenih procesih in osamosvojitveni vojni. Društvo je združeno z drugimi društvi in zvezami v Pomurju na področju domoljubja in veteranstva v koordinacijo domoljubnih in veteranskih organizacij Pomurja – KODVOP.

Delo društva

Pri izvedbi nalog smo zelo uspešni. Z zavodom Sončnica smo uspeli skupaj ob 20. obletnici osamosvojitvene vojne posneti dokumentarni film z naslovom Radgona 1991 Osamosvojitvena vojna v Pomurju. Gospod Tomislav Habulin je izdelal in odlično zagovarjal diplomsko delo z naslovom Aktivnosti pomurske milice v osamosvojitveni vojni, kar hkrati predstavlja odlično izhodišče za knjigo z enakim naslovom, ki bo kmalu v tisku. Skupaj s PU Murska Sobota, smo izdali knjigo zgodovina pomurske policije in orožništva. V lastni režiji smo izdali knjigo Pomurje je gorelo modro in pozneje z vsem gradivom, ki smo ga imeli še njeno elektronsko različico. Skupaj z Zvezo veteranov vojne za Slovenijo in pozneje z drugimi člani Koordinacije domoljubnih in veteranskih organizacij Pomurja (KODVOP) smo izvedli tri literarne razpise z naslovom Spominska obeležja pripovedujejo med učenci osnovnih šol Pomurja in dijaki srednjih šol ter izdali zbornike z besedili avtorjev.

O našem dobrem delu govorijo tudi gostovanja razstav Človeka nikar, Uporniki z razlogom in 25 let osamosvojitve Slovenije v lasti Združenja Sever. Z njimi prikazujemo dogodke pred, med in po osamosvojitveni vojni v Sloveniji in tudi Pomurju. Razstave poskušamo pripeljati v vse večje kraje v Pomurju.

Pozitiven odnos do skupne junaške preteklosti Slovenije potrjujemo tudi z odkritji spominskih obeležij, posvečenim dogodkom iz osamosvojitvene vojne. V okviru aktivnosti Združenja Sever kot našo krovno organizacijo smo uspešno zaključili projekte in priprave na izdajo vrste zbornikov, najpomembnejši so vsekakor Zbornik Sever, Zbornik posvetovanj na temo osamosvojitvene vojne, Ranjenci, Hraniitelji orožja, Spominska obeležja, vsekakor pa zbornik, ki bo govoril o aktivnostih slovenske policije v osamosvojitveni vojni in ravnanju z vojnimi ujetniki.

Tudi vse izvedene prireditve sporočajo mladi generaciji o polpretekli zgodovini. Med njimi so najpomembnejša druženja na pohodih in športnih srečanjih. Med vsemi so najpomembnejše prireditve, vsekakor že uveljavljene in tradicionalne – pohod Dolga vas, pohod ob meji Gornja Radgona in Radenci ter že omenjeni tradicionalni in množično obiskan pohod po poteh bojev pomurske policije. V sodelovanju s sorodnimi organizacijami, združenimi v KODVOP, smo izvedli več večjih odmevnejših prireditev (Pomurska slovesnost ob 25. obletnici osamosvojitve, zaključne slovesnosti literarnih natečajev, združene s pomembnimi datumi ali prazniki).

Tudi sejemske predstavitve, ki so potekale pod različnimi naslovi v Gornji Radgoni, so bile odlično obiskane. Na njih so se uspešno predstavila veteranska društva, predstavili smo naloge in izvedene aktivnosti v času osamosvojitvene vojne 1991.

Skupaj z ZVVS že več let izvajamo predavanja v osnovnih in srednjih šolah v Pomurju o osamosvojitveni vojni (po skupnem programu). Sodelovali smo na seminarju učiteljev (ki poučujejo zgodovino in domoljubje) Pomurja v Puconcih leta 2016 in predstavili program, ki je bil soglasno sprejet kot pripomoček učiteljem pri ozaveščanju učencev in dijakov in širjenju domoljubja.

Pomembni so tudi nastopi v javnosti in v medijih in vse to z namenom, da se dogodki, ko smo končno dobili svojo državo, ne pozabijo, in se počasi dvigne raven domoljubja na tisto, ki je bila leta 1991.

Ob 25. obletnici osamosvojitve smo skupaj z ZVVS in Mestno občino Murska Sobota organizirali pokrajinsko slovesnost ob osamosvojitvi Republike Slovenije z govornikom predsednikom Državnega sveta Republike Slovenije, ki je bila odmevna in obiskana. Pred tem smo obeležili skupaj z ZVVS obletnico delovanja MSNZ v Pomurju s slovesnostjo in razstavo v Pokrajinski in študijski knjižnici Murska Sobota. Podobno prireditev ob 30-letnici osamosvojitve Republike Slovenije pripravljamo tudi letos. Prav tako sodelujemo z lokalnimi skupnostmi pri organizaciji in izvedbi slovesnosti ob pomembnih datumih ali državnih praznikih.

Izredno prijetno druženja pa predstavlja izvedba veteranskih izletov, na katerih si ogledamo znamenite kraje, ki so kakorkoli povezani z domoljubjem in zgodovino Slovencev in domovine (Trst, Doberdob, Posočje, Primorje, Vipavska dolina, Pohorje, Okrešelj, Celovec, Koroška, Dolenjska, Budimpešta, Szombathely, Komarno GEOSS, Pivka ...)

Skrb za člane društva in udeležence osamosvojitvene vojne se kaže z nudenjem pomoči, ko posamezni član zaradi osebnih težav zaide v eksistenčno krizo, pomagamo pa tudi pri uveljavljanju statusov vojnega veterana in ohranjanju že pridobljenih pravic.

V okviru sodelovanja s sorodnimi društvi smo prepoznavni z obema policijskima sindikatoma PSS in SPS, Regionalnim klubom IPA za Pomurje, z društvom upokojenih delavcev ONZ, s Klubom upokojenih delavcev MNZ »Maksa Perca«, s Športnim društvom UJV Murska Sobota, z društvom policijskih šefov in društvom kriminalistov.

Z društvi ZVVS, ZSČ, društvi za vrednote NOB, Prleškim in Prekmurskim društvom generala Maistra in Domoljubnim krajevnim združenjem Puconci in društvom vojnih invalidov Pomurja poteka sodelovanje na že ustaljen način – skupaj pripravljamo in organiziramo slovesnosti ob spominskih dnevih, potekajo pa tudi druge oblike druženja, med katerimi so na primer športna srečanja.

Veliko pozornosti namenjamo prijateljskemu sodelovanju z društvi iz tujine. Že utečeno tradicionalno sodelovanje poteka z društvom POLGAROR iz Szombathelya in Magjarszombatfa, z društvom BEOSZ iz Szombathelya iz Madžarske in društvom UDVDR iz Čakavske županije.

Vsa leta nam je v okviru zmožnosti stala ob strani Policijska uprava Murska Sobota in tudi ustrezne vojaške enote. Kot partnerji so nam pomagale tudi pomurske občine, seveda v okviru svojih zmožnosti. Nekatero so nam za delovanje prispevale denarna sredstva na razpisih, večina pa nam je pomagala pri soorganiziranju spominskih slovesnosti.

Vsi v Pomurju se zavedamo, da je vrsta naših aktivnosti že prerasla lokalni »regionalni« okvir delovanja društva, saj se v izvedbo in udeležbo prireditve vključujejo poleg članov Združenja Sever, veteranskih organizacij in domoljubnih društev tudi prebivalci Republike Slovenije in iz tujine.

Prav to dejstvo, obiskanost in priljubljenost društva kot organizacije in njena prepoznavnost na področju domoljubja in pomena ohranjanja zgodovinskih dejstev in skrb za ohranitev zgodovinskih virov državnosti Slovenije in naroda, že prerašča klasično pojmovanje delovanja društva, skratka presega interese društva. Prav na tem se kaže poseben pomen delovanja. Prav zato pričakujemo vsaj simbolno podporo države Slovenije in njenih institucij.

Utrinki iz novejšje zgodovine dela društva PVD Sever za Pomurje

*Otvoritev razstave **Vojna za samostojno Slovenijo**, ki je bila odprta od 1. do 15. 2. 2019 na OŠ Kobilje. (osebni arhiv Milana Osterca)*

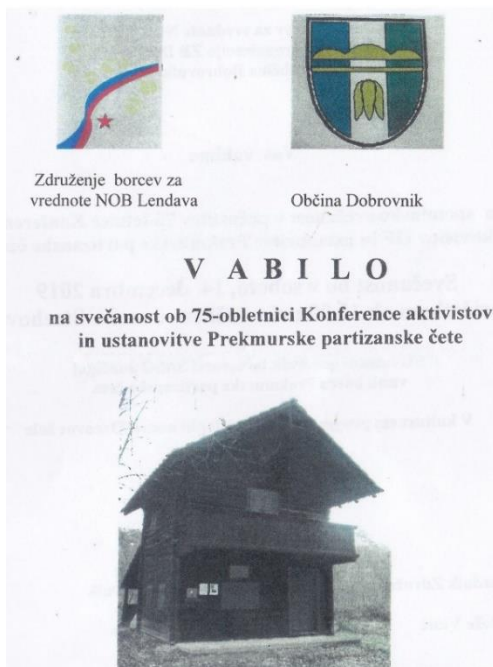

Proslava Dneva državnosti v prostorih LD Dobrovnik 6. 7. 2019. (osebni arhiv Milana Osterca)

30-letnica akcije Sever in predstavitev elektronske knjige Pomurje v ognju osamosvojitvene vojne, vloga organov za notranje zadeve, zbrana gradiva - sejna soba PP Murska Sobota 6. 12. 2019, na sliki levo Milan Osterc, desno Janez Vencelj. (osebni arhiv Milana Osterca)

Združenje borcev za vrednote NOB Lendava
s Krajevno organizacijo ZB Dobrovnik
in občina Dobrovnik

Vas vabimo

na spominsko svečanost v počastitev 75-letnice Konference
aktivistov OF in ustanovitve Prekmurske partizanske čete.

Svečanost bo v soboto, 14. decembra 2019
s pričetkom ob 13.00 uri v vaškem domu v Strehovcih.

Slavnostni govornik bo tovarš SAŠO Jančigaj
vnuč borcev Prekmurske partizanske čete.

V kulturnem programu bodo nastopili učenci Osnovne šole
Turušče.

Predsednik Združenja

Juže Vidčič

Župan občine Dobrovnik

Marjan Kardinar

Vabimo vas,

da se udeležite 9. pohoda
po Poti generacij in spominov
ob 75-letnici Konference aktivistov OF in 75-letnici ustanovitve
Prekmurske partizanske čete.

Začetek pohoda bo

v soboto, 14. decembra ob 09.00 uri pred vaškim domom v
Strehovcih.

Trasa pohoda je po delu Strehovskih gor, mimo Bukovniškega
jezera do Voglarjeve (partizanske) kočje in nazaj mimo
Trajberjeve zidavnice do vaškega doma v Strehovcih, kjer bo ob
13.00 uri spominska svečanost.

Za pohodnike bo pripravljen prigrizek pri Voglarjevi koči, po svečanosti pa za
vse udeležence po ceni od 5 evrov tuili topli obrok v vaškem domu v
Strehovcih.

Pohod in svečanost ob 75. obletnici Konference aktivistov in ustanovitve Prekmurske partizanske čete, Strehovci 14. 12. 2019. (osebni arhiv Milana Osterca)

*Proslava ob 30-letnici Manevske strukture Narodne zaščite, Turnišče 9. 10. 2020.
(osebni arhiv Danija Mauka)*